

ცხოვრება

ლბარტო, გვიხსენი მთავრობისაგან...

საქართველოს უარესი გაჭირვებისთვის გაუძლია და ამასაც გაუძლებს, სხვა რა გზა გვაქვს, რომ არ გავუძლოთ. გულდასაწყვეტია მხოლოდ ის, რომ ბევრი ადამიანი ეწირება არსებობისთვის ბრძოლას, განსაკუთრებით ისინი, რომელნიც არ აღმოჩნდნენ მზად ახალი, მკაცრი ურთიერთობებისთვის. ეს არის დიდი ეროვნული ტრაგედია, რომლისაგან მიყენებულ ტრილობებსაც დიდხანს ვერ მოვიშუშებთ.

მძიმე ვითარება მხოლოდ უპირობოდ, უშუალოდ თუ სიცივით არ არის გამოწვეული. მიზნის მიღწევის ხერხილით შეპყრობილი ერი, უფრო დიდ სატანჯველსაც გაუძლებს, მაგრამ ჩვენი უბედურება ის არის, რომ მიზანი დავკარგეთ. ადამიანს უჭირს მოითმინოს რაღაც, როცა არ იცის, რატომ უნდა მოითმინოს. ბრძოლა დამოუკიდებლობისთვის დაემგზავნა სახედრის ცხვირწინ დაკლებულ სტაფილოს. ასეთ მტკიცეობაში, სულიერი დეპრესიის პირობებში შეუძლებელია კარდინალურ გარდაქმ-

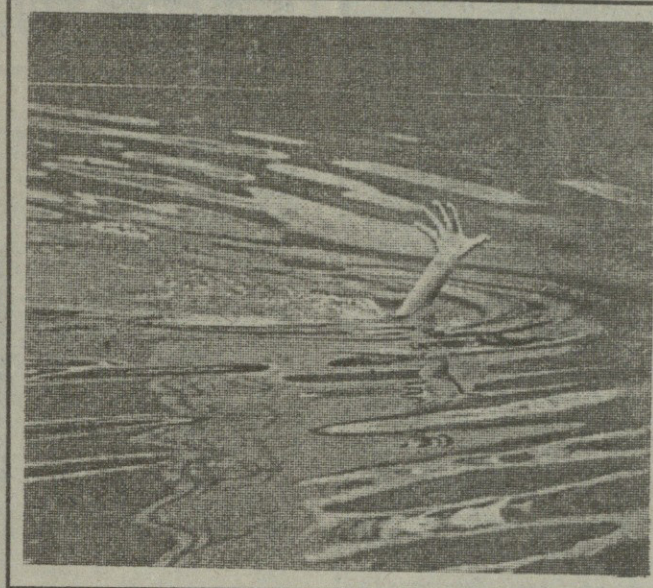
ნებზე ფიქრი, ჯერ უნდა საამისო ნიდაგი მომზადდეს. სულიერ დეპრესიას უპირობა კი არ იწვევს, არამედ — უიმედობა.

ხშირად ისმის, რომ მოსალოდნელია სოციალური აფეთქება. მართლაც მოსალოდნელია. სოციალური აფეთქება არის მოსახლეობის პროტესტის ფორმა, როცა უსამართლობის გრძნობით შეპყრობილი ადამიანები მდგომარეობის გაუმჯობესებას კი არ ცდილობენ, შურისძიებას ლაპობენ. ასეთ დროს აღარ არსებობს ლოგიკა, გონება, რჩება მხოლოდ ინსტინქტი, რომელიც თვითგანადგურებისკენ მიაქანებს ქვეყანას. ამ სინდრომის წინააღმდეგ ბრძოლა, უპირობოდაა, მთავრობის ვალია, მაგრამ, სამწუხაროდ, იგი ვერაფერს აკეთებს.

რასაკვირველია, ქვეყანას რომ პური, გაზი და ელექტროენერგია არ ჰყოფნის, მთავრობის ბრალი არ არის, ეს ის პრობლემაა, რომელიც თანდათან უნდა გადაიჭრას, მაგრამ, თავისთავად გაჭირვება არ იქცევა სოციალური აფეთქების მიზეზად, ადამიანი არ არის მხოლოდ საკვების მომხმარებელი არსება, იგი უპირობოდ სული და გონებაა, რომელიც ატყუებენ და ძარცვვენ. არადა მართლაც უსინდისოდ ატყუებენ და ძარცვვენ. ეს კი მთავრობის, აღმასრულებელი ორგანოების უსუსურობაა. ყველაფერი ბრალდებათ ცალკეულ კორუპტირებულ ძალებს, რაც არ არის მართალი. დამნაშავეა, ვინც იპარავს, ვინც ხელს ვერ უშლის და ისიც, ვინც ვერაფერს ხედავს. რადგან სიბრძნე უკვე თავისთავად ბოროტებაა. ისედაც გაუსაძლის ყოველდღიურობას ემატება უპასუხისმგებლობა კასკადი — უკვე მეათედ გადავდივართ უმკაცრეს გრაფიკზე, თუმცა დღეს შუქი არ ჩემქრალა ჩვენს სახლში, სამაგიეროდ ერთი კვირის განმავლობაში საერთოდ არ იყო, და ასე შემდეგ და ასე შემდეგ.

ვიღაც ინკოგნიტოები, ყოველთვის დაუდგენელნი, სჩადიან დივერსიებს, აჩერებენ ტრანსპორტს, მთელ რეგიონებს კვირაობით უთიშავენ ელექტროენერგიას. აქარა ყველაზე წყნარ კუთხედ ითვლებოდა და გუშინ იქაც გამოსულა უშუალოდ შეღონებული ხალხი ქუჩაში.

დიდი მოხვედრა სჭირდება იმას, რომ ეს განზრახ კეთდება? ან იქნებ ძნელი დასადგენია ვინ აკეთებს ამას? ათასი რამის ჩამოთვლა შეიძლება, მაგრამ ვისაც თვალი აქვს, ისედაც ყველაფერს ხედავს. მთავრობა ისე ამოფარება ობიექტურ სიძნელეებს, რო-

გორც ქოლგას წვიმაში და ერთი იპარავს, მეორე ყაჩაღობს, მესამე ჯარს აგროვებს, მეოთხე თვალს ხუჭავს, არის სრული უბატონობა. ცოტა ხანში „მოულოდნელად“ მოვა თოვლი და ყველაფერი პირველ ფანტელს დაბრალდება. პირდაპირ შეიძლება ითქვას, რომ დღევანდელ მთავრობას ქვეყანა სოციალური აფეთქებისკენ მიჰყავს და ის ალარც არის მნიშვნელოვანი, თავად გაცნობიერებული აქვს ეს თუ არა. ასეთ დროს, ადამიანს თავისთავად უჩნდება ნატვრა: „იმერთო, მიხსენი მთავრობისგან, ჩემს თავს მე თვითონ მოვეუვლი!“

ინტერვიუ

კორუფცია ხრავს საქართველოს!

გვესაუბრება ფრაქცია ეროვნულ-დემოკრატიის
თავმჯდომარე **ირინა სარიშვილი**

ინტერვიუ მე-2-3 გვ.

რუსეთის გაფიის ქართული კვალი

ინტერვიუ მე-5 გვ.

16 ნოემბერი, 1994

3

ად, რომ უმტკივნეულოდ გადა-
რობდებოდა. ჩემი ღრმა რწმენით,
ამი თანათავმჯდომარე სხვედ არ
როგორც ქვეყანაში სამი პრეზი-
დენტის ყველაზე არამდგრადი მო-
ვალში მგონია, ხელდაულობით
დადგება მაგონება, ისლად რა ბე-
ს, ყველამ ვნახეთ. იქ არიან ჩემი
გზები და ძალიან საბატოცემუ-
ვნებები, რომლებიც რა ნიშნით
და, გაუგებარა და იქვე ვნახეთ
ველმხრივ განსხვავებულ ადამი-
რგანიათცაში შიგნითვე არსე-
ლ მკვეთრი დაპირისპირება და
დად, ერთი კაცის გარშეობა გა-
ლილი. მე მაინც მგონია, რომ მოქა-
შირმა უკვე შესარული ის ფუ-
თებისა შეიქმნა. ის იყო საზოგა-
ძალია და ის დასაყრდენი, რომე-
ტიკულ მომენტში სახელმწიფოს
იღიდა სამსახური გაუწია.
განედლ საქართველოში, აღბა-
ტური ორგანიზაციები შეძლეს
რიერის გადაღაზვას ცხადია, ყო-
ბებელია წინა არჩევნების დრო-
საკომპენსაციო სივრთე პარტი-
ნების ნორმალურად ჩაჯვარებე-
ბე რეალური უმრავლესობა, რეა-
ლიზიცა და მთავრობა, რომელიც
ბეზღობას არ გაუქცევია.

This image shows a blank, aged, cream-colored page, likely an endpaper or flyleaf of a book. The paper has a slightly textured appearance with some minor discoloration and faint smudges, characteristic of old paper. The left edge of the page is bound, and the overall tone is a warm, off-white or light beige.

16 მაგისტრო, 1994

5

საბანაური

ფოლკლორისტიკის მეთოდოლოგია გვპყვავდა გზაზე: ფოლკლორული ჩანაწერი უნდა გავოქმედოთ უცვლელად, მთქმელისა თუ ჩანაწერის მიერ დაშვებული ყველა შეცდომა. თუმცა, ერთი და იმავე ნაწარმოების ნაწილები არ შეიძლება გაითვალისწინოთ, თუნდაც ერთი პერიოდისა ან ერთი ადგილის. ფოლკლორისტიკა მეთოდოლოგიის ნაწილია, თავს ზუსტ მაცნობარად მიიჩნევს და ზეპირსიტყვიერების ნაწარმოებში მხოლოდ მეთოდოლოგიური კვლევის ობიექტს ხედავს, მისი მხატვრულ-ესთეტიკური მხარე ნაკლებად ან საერთოდ არ აინტერესებს. (აქ არ ვგულისხმობთ ქართულ ფოლკლორისტებს, რომლებიც კირიტიანად ლიტერატურაში არიან). ფინური ენის „კალპალა“ და გრიმების „გერმანული ზღაპრები“ ფოლკლორისტიკის საკვლელობისათვის უპირატესი მეთოდოლოგიური შეცდომის ნაწილია. საბანაო მხარე თანამედროვეობის განაწილს აცხადებდა, ეს ორივე დიდებული ანტიკური მეთოდოლოგიის საბანაო მხარე უნდა იყოს, ფოლკლორისტიკის საკვლელობის მხარე, როგორც მისაღწევი იყო, ყური არავინ ათქვამს.

ლიტერატურისმცოდნეობის დამოუკიდებელი მხარე ნაწარმოების მიმართ სრულად განსხვავებულია. თუ ნაწარმოებში დანახი დაკარგულია, გაუნათლებელი ნაწილები ერთად იკონიკება, პარიანტების მიხედვით დგინდება გამართული ტექსტი და განსაკუთრებულ შემთხვევაში დამუშავებული პერიოდული სიტყვისა თუ ფრაზის პარაფრაზი აღდგენა, რადგან ლიტერატურისმცოდნეობის ნაწარმოებში უპირატესი მეთოდოლოგია მხატვრულ-ესთეტიკური მხარეა აინტერესებს.

როცა ხალხური ლექსი წყდება თავის გუნებად გარემოს და წარმოშობით აქვდა იმედი, გვინდა თუ არ გვინდა, იგი ლიტერატურული ტექსტის ნიშან-თვისებას იძენს. თუ ჩვენთვის მთავარია მისი მხატვრული ღირებულება, ვფიქრობ, ისევე უნდა მოვუძებნოთ, როგორც ლიტერატურულ ტექსტს ამჟამად: შევადაროთ პარიანტები და გავფიქროთ ნაწარმოები უცხო მიწა-რეპრეზენტაციას. ცხადია, გვინდა უნდა შევოქმედოთ პარიანტთა მონაცემებით და შიგნით უნდა არაფერი ჩავრთოთ, ანაზ ნაწარმოებისთვის მხოლოდ ზიანის მოტანა შეუძლია.

იქნებ გავი, რომ ფოლკლორისტიკის საერთაშორისო საკვლელობისათვის მეთოდოლოგიური შეშფოთება, სწორედ არ იმედი, ჩვენი პოვნული საბანაო პირველხარისხოვანი შედეგები მიწაში ჩაგდებული ან მტკიცებულებები გველავს (გამოქვეყნება ჯერ კიდევ არ ნიშნავს მტკიცებულებას). წინადადება ტექსტები პარიანტთა შედეგები. „ა იმ მთაზედა“ და „ქალსა ვისმა“ კირიტიანად ელენე ვირსალაძის პარიანტებს ემატება, დანარჩენები კი ამ სახით ჯერ არ გამოქვეყნებულა. შესაძლოა, მათში არაერთი პარიანტი იყოს შესატანი. ამის გამოც და, საერთოდ, მთელ ამ დამოუკიდებელ დაკავშირებით, ამიტომ უნდა გამოვსახოთ ჩვენთვის დიდი მნიშვნელობა ენიჭება.

დავით წიქრძე

ტურფა ბალი და წალკოტი

— ტურფა ბალი და წალკოტი
ეკლითა ვინა შენარა!
რეინისამე კარი შეაბა,
კლიტე მე მომცა, შენ არა,
სიკვდილსა შენად სანაცვლოდ
თავსა მივცემ და შენ არა,
ვაპ თუ ზედ ისიც დამერთოს,
მე მიყვარდე და შენ არა!
— ტურფა ბალი და წალკოტი
ეკლითა ვინა შენარა!
გერჩინა, შენსა მშობელსა
გველი ეშობნა, შენ არა,
ასკილსა შემოხვეოდი,
ჩერქეზის ქალსა შენ არა,
მუხისა ქერქი გეცვითა,
ღიბა-ატლასი შენ არა!

გიორგი ბატონიშვილსა

გიორგი ბატონიშვილსა
თავი უკვდავი ეგონა,
გულს დასობილი ისარი
წითელი ვარდი ეგონა,
შინ ზარით მოასვენებდნენ,
აღდგომის წირვა ეგონა,
კუბოში გადაწვინეს,
მუხის დარბაზი ეგონა,
ჭირისა სუფრას უშლიდნენ,
ქორწილის სეფა ეგონა,
სამარის მიწას აყრიდნენ,
საბან-ბუმბული ეგონა,
ყელს გველი შემოხვეოდა
ცოლის მკლავები ეგონა.

შენ, გიორგი, მეფის შვილი,
შენი ცხენი ხეივანად,
ლაგამსა და უნაგირსა
მარგალიტი სცვიოდაო.

სუთი სალსური უდევრი

დათუნა ბატონიშვილი

იმერეთის მთას გადაღის
აქლემთა ნატოტარიო —
წვიმა დასწვამეს ღრუბელთა,
დამდგარა ნაგუბარიო,
ვარდის ჩაყრილა ფურცელი
დაპტერავს, დასძრავს ქარიო,
ვარდის საკრეფად გასულა
ბაგრატიონისა ქალიო.
ქვენი მოვიდა ამბავი,
დაიძრა ჯაბალ ხანიო,
ალგეთი გადმოიარა,
გაშლით დალახნა მთანიო —
ქალი მომეცით რუსუდან,
ლაშქრი, ლერწმის ტანიო.
გაწყრა, გაჯავრდა რუსუდან
სალტისა იქნეს განიო:
— ან მიპატრონეთ, მაშანიო,
ან ქალს შემაბით ხმალიო,
არეინ გაზრდილა სათათრე
ბაგრატიონთა გვარიო.

დათუნა ბატონიშვილმა
გადიცვა სამანქანიო,
კახეთის ბოლოს ჩავიდა,
ცას ან გაეღო კარიო,
გამეფრია ლაშქარსა,
განახევრა ჯარიო,
ალგეთი წაარბენინა,
მემრლა ჩააგო ხმალიო.
ერთმა ურჯულს ყაჩაღმა
თოფსა დახვია ალიო,

ცხენზედ გადმოიტანეს
დათუნა ალვის ტანიო,
გაისახელა თათარმა
წაჰყარა სამანქანიო.
კოშკის თავს გზასა გამწერი
სიასამურის ქალიო,
ჩემი რა იქნა დათუნა,
ცოცხალია თუ მკვდარიო?
დათუნა ვედარ მოგვიცა,
წითლის ღვინითა მთერალიო.

ეს რომ რუსუდან გაიგო
სალტესა შესდო ზარიო,
უკუხევინა ძუძუნი
მაგრად შეიკრა თმანიო,
უკიბო ჩახდა ჩარდასა,
შეძრა ჩარდახის კარიო,
ჩაღეწა საყურ-ბეჭედი,
მით ჩაინათნა გზანიო.

ა იმ მთაზედა

ა იმ მთაზედა, თოვლიანზედა
ია დავთესე, ვარდი მოსულა,
იო კოჭამდის, ვარდი მუხლამდის!
ირმისა ჯოგი შიგ შემოსულა,
ნეტამე ეძვინათ, არ გაეჭელათ!
სიძე-სიმამრი მთას ნადირთბდნენ,
შეხვდით ირემი ქორბუდინი,
სტყორცნა სასიძომ, მოკლა ირემი,
სტყორცნა სიმამრმა, მოკლა სასიძო!

— შვილო, ხორეშან, მე რა გახარო
საქმრო მოგიკალ, თავს ნუ მოიკლავ!
— შენ მამჩემო დარბაისელო,
შენ ჩემი ცოდვით არ მოისვენო!
მომეც სანთელი, გზა გავინათო,
მომეც წალ-ქარი, გზა გავიკაფო!
— აჰე, ღელესა, დაჰე, ღელესა,
იქ შევეყრები შენს საყვარელსა.
— უნდა გავხადო ტანისამოსი,
— უნდა დავრეცხო ირმისა რძითა,
უნდა დავფინო გველის ღობესა,
უნდა დავაშრო ნიავ-წვრილითა!

აჰე, ღელესა, დაჰე, ღელესა,
იქ შევეყრები შენს საყვარელსა.
იჯდა ყორანი, გლეჯდა თვალებსა.
აქმა, ყორანო,
გაუხარელო,
ნუ გლეჯ თვალებსა!
ერთხელამე არი, ნაკოცნიმე არი.
იჯდა ყორანი, გლეჯდა მკლავებსა.
აქმა, ყორანო,
გაუხარელო,
ნუ გლეჯ მკლავებსა!
ერთხელამე არი, ნაბანიმე არი.

ქალსა ვისმა

ქალსა ვისმა ერქვა შროშანი,
ხუტისა თითსა ეცა ბეჭედი,
ბეჭდის თვალსა სანთელი ენთო,
სანთლის ალსა მოლი მოსულა,
მოლის თავსა ალვა ასულა,
ალვის წვერსა ქორს ბუდე ედგა,
ბუდე ედგა აბრეშუმისა,
კვერცხი ჰქონდა იატულისა,
ლეკვი სიყვა მარგალიტისა.
ლმერთო, ერთი ჩემთვის გაზარდო
სანადიროს გზა გაუწაფე,
ინადიროს, მოკლას ირემი,
აიკიდოს, შინ მოიტანოს!

— ჩემო ცოლო, ხოხობ-დაჭრილო,
მაგ ირემსა ბეწვი შეგლიჯე,
შენ მაგისი ჩოხა დამირთე,
ნაგულრისა წინდა-პაიჭი.
— ჩემო ქმარო, ლომო და გმირო,
მაგ ალვასა ტოტი შესტეხე,
შენ მაგისი სახლი დამიდგი,
ნაფოტისა — წისქვილ-ბელელიო.

1936 წელს (სხვა ცნობით, 1937-ს) ბულგარეთის დედაქალაქ სოფიაში ჩაიხსნა ვარშავის უნივერსიტეტის პროფესორი, უკვე ცნობილი მეცნიერი და მოღვაწე, თბილისის უნივერსიტეტის კურსდამთავრებული (უნივერსიტეტის პირველი თაობის ყოფილი სტუდენტი) გრიგოლ ფერაძე. იგი სწავლიდა სოფიის „სახალხო ბიბლიოთეკას“. მთავარ ბიბლიოთეკარს გ.დრანკესას მისთვის უნახვებია უცნობი ხელნაწერი. გრ.ფერაძე მიმხედვარა, რომ ეს იყო პეტრინონის მონასტრის დამაარსებლის, გრიგოლ ბაკურიანის ტიპიკონის ქართული ნუსხა (აღწერილობაში სომხურად ითვლებოდა).

ამ მიგნებას მაშინ განსაკუთრებული მნიშვნელობა ჰქონდა, რადგან იმ დროისათვის გამოქვეყნებული იყო ტიპიკონის მხოლოდ ბერძნული ტექსტები — 1888 წ. გ.მუსხელიშვილის მიერ ახალბერძნული თარგმანი ტიპიკონისა, ხოლო 1904 წ. ლპტისხელის — პირვანდელის ბერძნული ტექსტი. არ იყო მოპოვებული არც ქართული (ხიოსური) და არც ბერძნული ადრინდელი ნუსხები.

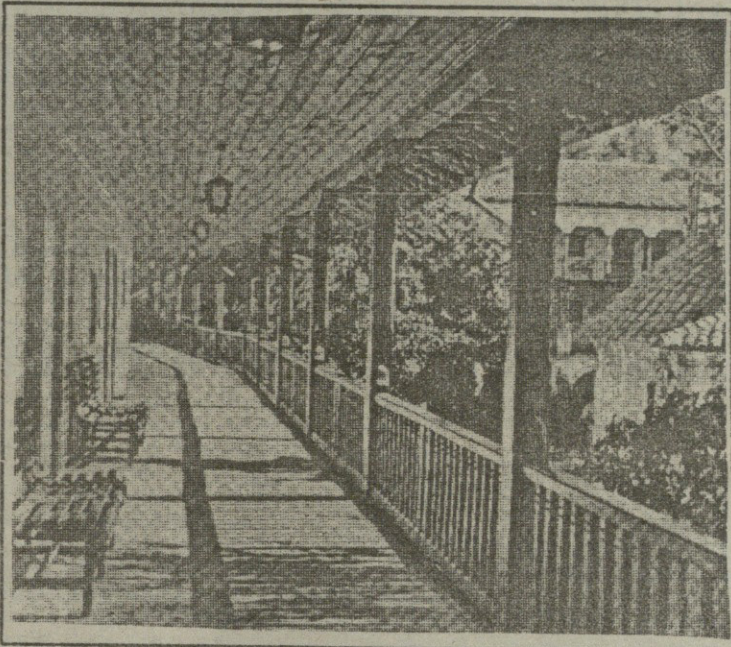
გრიგოლ ფერაძეს მაშინვე, გერ

მეცნიერება

ბრიტოლ ფერაძე და პეტრინონის ტიპიკონი

მოუხერხებია სოფიის ხელნაწერის გადაღება და დამუშავება, ამიტომ დახმარებისათვის მიუხატავს ბულგარეთის მეცნიერებათა აკადემიისათვის. დახმარება აღუთქვამთ და 1939 წ. „სახალხო ბიბლიოთეკას“ დაუმზადებია ხელნაწერის ფოტოასლები. აკადემიიდან კი გრიგოლ ფერაძისათვის უცნობებიათ: „პატივი გვაქვს მოგართვათ 134 ფურცლის და 2 დამატების შემცველი ფოტოპირი („ნევატივი“) პარკოვს მონასტრის წესდების ძველი ქართული ხელნაწერისა. პოზიტივები „სახალხო ბიბლიოთეკა“ გადაგზავნა შემდეგი მისამართით — „ტოვარისტო ნაუკოვი ვარშავსკოე. ვარშავა“, საიდანაც გადაიცემა არქიმანდრიტ პროფ. გრიგოლ ფერაძეს გერმანულად გადასათარგმნელად. პატივისცემით, რ.რაიჩევი“.

ბულგარეთის მეცნიერება-

ხუმრობანარევი სიმართლეა: ბესიმიტი ნაკლულ ბოთლზე ამბობს — ნახევრად ცარიელია, ხოლო ოპტიმისტი — ნახევრად სავსეაო, მთლად წყალჭაღებულ ბესიმიტის ასე იტყუადა: არიჭ, ბოთლი ცარიელდებაო!

ნადავ მოვიშვიშე და მოწუწუნე, უსასო ბესიმიტს დღესდღეობით დიდი გასავალი აქვს; არადა, ახლა როცა ჩვენი „ბოთლი“ მართლაც თითქმის მთლად დაცარიელდა, ხოლო მოთმინების ფილა თითქმის აივსო — ერთობ ნოყიერი ნადავია ქუფრი უმეღობისათვის.

„მტრის ჭინაზე“ კი არა, ჩვენივე აწეყოს და მომაგლოსათვის — როგორმე თავი უნდა დავაწიოთ აგვარ განწყობას: წონასწორობა შევინარჩუნოთ, მოთმინებასა და იმედს მოვუხშოთ.

ჩვენს მდგომარეობაში მყოფთათვის ასევე მავნეა „ხბოს აღტაცებასთან“ წილნაყარი, უილაჯო, ყურით მოთრეული ოპტიმიზმიც: თანაც პოლ ვალტერის თქმისა არ იყოს — „ოპტიმისტები ცუდად წერენ“ („აზრები“).

ზომიერების „ოქროსი კეითი“ — სულიერი წესრიგი და დადინებული. საღი აზრის მოზნობა — გვაძლევს საიმედო დასაყრდენს სამომავლოდ.

„უდრობის“ ხანაში მუდამ იყო სიკეთის თესილიც, ასეა ახლაც: სიტყვის თავისუფლება ჩვენი დროისა თუ „უდრობის“ კეთილშენაწი. მაგრამ დიდ მონაპოვარს დიდი გათვნილებაც ესაჭიროება.

ხშირად გაგონებთ, აღარ გვინდა კრიტიკა, გამოსავალი საძიებელიო.

ჩვენს შეუჩვევლ ლხინს — სიტყვის თავისუფლებას — „ქაფი“ რომ მოგვადო, გვინებ, ესეც საქმეა, ახლადმოვლენილი სიტყვის თავისუფლება ზოგჯერ გვბრუნდება და ზნეობის პროფესიონალობისა და წინგინერების, თვით გრამატიკული და სტილისტური ნორმებისაგან „გათავისუფლებად“ აღიქვამს ცნაურის გაუქმება „უცნაურობა“ წარმოშვა, ოდესღაც ზრდილობით ქებულმა ქართველებმა საჩიროდ „გამოუწიეს“ თავხედობა, უზრდელობა, სიბრყველი თუ წინდაუხედაობა.

ამგერად თავი დავანებოთ იმ გარემოებას, რომ ბევრი უფიცი არამოთხეხილია გახდა „ჟურნალისტი“, „მწერალი“, „პოეტი“, ჟურნალისა თუ გაზეთის დამარსებელი თუ „გენერალური“ დირექტორ-რედაქტორი; შესაბამისად — გათავებდებული უმეტრებით, აგრესიულობით, უნაგობით, ბილწისტყვაობით, უხეში გრამატიკით თუ ორთოგრაფიული შეცდომებით და ა.შ. გაივსო მრავალი ახლადგამოჩენილი პერიოდული ორგანო; ან, რაღა უნდა ითქვას კატასტროფულად შერყვნილ

შეპირმეტყველებაზე — სიტყვის აზვარბა „თავისუფლებაში“ დიდი ზიანი მოუტანა სალიტერატურო ქართულს.

მცირე საგაზეთო წერტილში ჩვენი პართლაც ლაგა-მაწვევებით მეთვრეულების მხოლოდ ერთ სავალალო სატკივარს შევხვები — ქართული ენის დანაგვიანებას უცხო სიტყვებით.

თუთიყუშის“ გულმოდგინებით, შეუზღუდავად, აზარტულად, ამასთან — ყოვლად გაუმართლებლად და

სიტყვათა ზომიერი გამოყენება ზოგჯერ საჭიროც რომ არის და აუცილებელიც, ეს ცხადია. ამაზე არცინი დაობს. დამაუბრებელია მათი თვითმზნური მომძლავრება. 1957 წელსაც შევეცადე წარმოშეჩინა მავნე ტენდენცია — ქართულ ლიტერატურათმცოდნეთა წრესადასული გატაცება უცხო სიტყვებით (წერილი — „ენის სიწმინდისათვის ანუ კონფერენტაცია იმანენტურად საინტერესო ნეგატიურ ტენდენციასთან“). მაშინ ვწერდი: ჩვენ ისე შევაჩვიეთ ყური უცხო სიტყვებს, რომ არც კი

ამერიკაშიც რუსული სატირული ესტრადის მშვენიერება — ზადორნოვა ამას წინათ მწარედ დაჟალია რუსი დემოკრატები, რომელთაც თავიანთ წინასაარჩევნო გამოსვლებში უცხოურ გამოთქმათა ისეთი ბუჩქი დააყენეს, რომ თავგადასხმის ხალხს და უნებლად თირივსის ანკესისავე უბიძგეს.

არც ქართული, სულ „ეროვნულ“ „ეროვნული“ პარტიები უდებენ ტოლს რუს დემოკრატებს უცხო გამოთქმებით გატაცებაში.

რამდენიმე წლის წინათ ერთმა ჩვენებურმა პარტიამ, რომელსაც მრავალთაგან განსხვავებით, ჭკვიანი ხალხი მოთავებოდა, თავისი პროგრამა გამოაქვეყნა. პროგრამა დაუფრსული იყო იმგვარი სიტყვებით, რომელთაც ვერც ერთ უცხო სიტყვათა ლექსიკონში ვერ აღმოაჩენდით. გაზეთის რედაქციამ იქვე განმარტა ბევრი მათგანის მნიშვნელობა და ამით პარტიის პროგრამა შედარებით მისაწვდომი გახდა მკითხველისათვის.

დავიკერო, ვითომ ძლიერ „ჩამორჩენილი“ ვიქნებოდა, მოდელი „მენტალიტეტის“ ნაცვლად — მრწამსი, აზროვნების წესი, მსოფლშეგრძნება, ცხოვრების ნირი, ან — გარემოებისა თუ შინაარსის გათვალისწინებით — სხვა რამ ქართული შესატყვისი რომ ვიხმაროთ?

დაიქცევა ქვეყანა, სიტყვა „კონსენსუსის“ ნაცვლად — შეთანხმება, ერთსულოვნება ვთქვათ და, სხვა თუ არა, ენაბრგვილად მინც ნუ წარმოვიჩინებთ თავს, არადა, რამდენს დაბში ენა მისი გამოთქმისას!

როცა პარლამენტარი სიტყვა „პარტიკულ“ უადგილოდ ხმარობს, რადგან მისი მნიშვნელობა არ იცის, როცა პარტიულ ლიდერს „კონფიდენციალ“ და „ანსამბლი“ სწორი ფორმა ჰგონია, როცა ტელეჟურნალისტი იტყვის — აუზაუთის „კონფიდენციალურობა“ სურს საქართველოს ფარგლებში — ეს უმეტრებასთან შეერწყმულენ სნობიზმა.

ქართული ენის წაღში უცხო სიტყვების დამკვიდრებას უცილობელი საჭიროება უნდა განპირობებდეს, როცა ქართულ სიტყვებს უმართებულოდ უცხო სინონიმებს ვამოიბინებთ, ამით, ნებისთ თუ უნებლად, შშობლოურ ენას ვაკნინებთ.

ენა მწერლის სულია — წერდა ვაჟა-ფშაველა, დედა ენის სულიც არის.

უცხო სიტყვების მოძალება არც ისე უწყინარი მოვლენია, მით უმეტეს დღეს, როცა, არც მეტი და არც ნაკლები — ქართული სულიერება გადასარჩენი.

რა ენა წახდეს
ლალი ავალიანი
სიტყვის თავისუფლების
შუქ-ჩრდილები

დაუფიქრებლად „დავანავით“ და დავამკვიდრებთ უცხო სიტყვები ყოველდღიურ ყოფაში, საუკელაქურო საუბარში, ნებისმიერ საჩირო გამოსვლებაში, პარლამენტში, ჟურნალ-გაზეთებში, რადიოსა და ტელევიზიაში, რეკლამაში, თვით ლექციებსა თუ ტელეგადაცემებშიც კი.

უცხო სიტყვათა უკიდურესი „მძლავრობა“ კარგს არის უჭადის ქართულ ენას ხელოვნებას, საერთოდ — ეროვნულ კულტურას თვითშეგნებას და თვითშეგნებას.

ნებისთ თუ უნებლად, უმეტრებით თუ შეგნებულად, ძირს ეთხრით დედა ენას, რომლის „სტატუს“ კინაღამ შეგვერთო, რომელსაც შესანიშნავი ძელი დაუფლდით.

ენა, მამული, სარწმუნოება!

ყური შეგვიღა ღოწმუნად ქცეულ სიწმინდეს, მის არსს კი თითქმის ვივიწყებთ;

დიდი მეცნიერი ნიკო მარი, რომელსაც ვერასხვით ვერ დავწამებთ „ურაპატრიოტიზმს“, სამართლიანად მიიჩნევდა, რომ ქართული ენით ყველაფერი გამოთქმება, რაც დედამშინზე შეიძლება გამოთქვას; რუსულ ან დასავლეთ ევროპის არც ერთ ენაზე არ მოიძოვება აზრი, რომ ქართველმა არამცთუ ვერ გამოთქვას, მხატვრულ ყალიბშიც ვერ ჩამოსახს.

1953 წელს ვწერდი და ახლაც გავიმეორებ: უცხო

გვცხამუშება; ასე თუ გაგრძელდა, უცხო სიტყვათა არნახული მოზღვაების მოწმენი გავხდებით-მეთქი.

და ახლა, 1994 წელს, მეტ-ნაკლებად თავისუფალ საქართველოში, როცა აღარაფერ გვიკრძალავს ზრუნვას შშობლიურ ენის სიწმინდისა და სრულყოფისათვის, მართლაც გავხდით უცხო სიტყვათა არნახული მოძალების მოწმენი — ყოფილი, კულტურის თუ პოლიტიკის ნებისმიერ სფეროში.

ფრანგებს, თურქებს, ეროვნულ უმედურებად მიჩნიათ ინგლისური სიტყვების დამკვიდრება. ე.წ. „ფრანგ-ლეივების“ შემოჭრა შშობლიურ ენაში. ის, რაც მიუღებელი და საზიანოა დიდი საფრანგეთისათვის, ათგზის უფრო მავნეა რუსეთის კულტურული ექსპანსიისაგან ახლად თავდაღწეულ ბატარა საქართველოსათვის.

ჩვენ კი ბუხსაც არ ვიფრინთ, ნაცვლად იმისა, რომ განგაში აგვტვნიოთ.

არავინ იფიქროს, რომ ინგლისური ან ლათინური სიტყვების დამკვიდრება ქართულში, „პატრიოტული“ მოსაზრებით — რუსიფიკატორული პოლიტიკის „კრახს“ მოასწავებდეს, საჭე ის გახლავთ, რომ გარკვეულწილად სწორედ რუსეთის გავლენით და მეშვეობით მოზღვაგდა ჩვენშიც უცხო სიტყვები. მოგვსენებათ, შორია

თუმცა „პატრიონი“ ვაჟა-ფშაველას ერთ-ერთ საუკეთესო ეპიკურ ნაწარმოებად მიჩნეული და მას „აღუდავ ქეთელაურის“, „სტუმარ-მასპინძლის“, „გველის-შპამელის“ გვერდით აყენებენ. მაინც იგი ჩვეულებრივ, იზოლირებულად, ამ პოემების არსებითი და ღრმა სათქმელისგან მოწყვეტილად არის წოდებული განხილული. როგორც ისე გამოდის, რომ რაკი პოემა პატრიოტულ გრძნობას და იდეას გამოხატავს, მის აზრობრივ წყობაში გასაანალიზებელი ბევრი არაფერია.

სინამდვილეში, „პატრიონის“ აზრობრივ-მხატვრული კონცეფცია საკმაოდ რთულია და, ვაჟას ყველაზე მნიშვნელოვანი პოემების კონცეფციასთან მსგავსად, დაუქრძნობილი ისეთი ურთიერთშეპირისპირებულ ზნეობრივ-მსოფლმხედველობრივ კატეგორიებზე, როგორიცაა დაუნდობლობა და სიბრალეულობა, საზოგადოებრივი თავდაცვის, თვითშენარჩუნების ინტერესები და მორალური იდეალი, ჰუმანიზმი, მასა და ავტონომიური პიროვნება. ოღონდ „პატრიონში“, სხვა პოემებისგან განსხვავებით, ამ საწყისებს შორის ტრაგიკული კოლიზია არ წარმოიშობა. მათი ურთიერთშეპირების დაძაბულობა შერბილებული და არათავალმჯობინა მღვრე-გამოსილი საერთო-სახალხო შეგავშირების მოწოდებულ სურათში; წინააღმდეგობები შენელებულია, მაგრამ ჰარმონიზებული არ არის.

ორკოფულად იხატება, ორგვარად წარმოდგება „პატრიონში“ მასა. ერთი მხრივ, ეს არის ზნეობრივი მიზნით გათვლიანებული ხალხი. მას წარმართავს მისწრაფება, იხსნას ქვეყნა და თანამემამულეები ტანჯვისგან, დამცირებისგან, თავისუფლება და ღირსება დაუბრუნოს მათ. ვაჟა ქმნის ადამიანთა ერთსულოვნებით აღვსების, ერთი კეთილშობილი ენებით გამსჭვალვის დიდებულ, ამაღლებულ ხატს.

ხალხის მთავარი გამაძლიანებელი ძალა რელიგიურობაა — ძალიან ინტენსიური, საგნობრივი, ღვთაების დიდი სიხალხოვით განმცდელი. ეს ღვთაება განუცხადებელი და ტრანსცენდენტური კი არ არის, არამედ თითქმის ამ ხალხის სხეულში ბინადრობს და მისი ცოცხალი სულია. ეს არის „ნაციონალური ღმერთი“, რომელიც იდეალური მეომრის სახით წარმოადგინება და რომელიც ხალხის გვერდით იმყოფება, უშუალოდ უცხადებს მას თავის ნებას, თითქმის თვალსაჩინოადაც ეცხადება, მფარველობს და წინ მიუძღვის. ამ ღვთაებასთან ზიარება იწვევს საერთო ენთუზიაზმს და შეკრავს ხალხის ნებას. ახლა ეს ხალხი თავგანწირვისთვის მზადყოფილია, ინდივიდთა კერძო, ვიწრო ინტერესები ქრება და ყველა ზეინდივიდუალური, ზნეობრივად ღირებულ მიზანსწრაფვას ემორჩილება. როგორც მასის უსიქოლოგიის მკვლევარები აღნიშნავენ, სწორედ თავგანწირვისთვის მზადყოფნა და ინდივიდთა ეგოიზმის დაძლევა წარმოადგენს მასის პოზიტიური თვისებებს. ასეთ მასას ვაჟა დაუფარავი, აღტაცებული თანაგანცდითი წარმოსახვას.

მასობრივი რელიგიური ექსტაზის, ხალხის ზეაწეული ერთსულოვნების წარმოჩენას მოსდევს შესანიშნავი მედიტაციური წალსვლა.

„ნეტაიცი ცეცხლი ცოფრი, ვისაც კი გულში აწივდა, ჯერ არ გაუქრეს, თუ გაქრეს, ისიცაც ამოაგზავნდა! მკადარა უგრძნობი კაცი, უსახარლესი მკადარხედა, მათ რომე სიცოცხლე უდგას საღის ქრულის ტახტზედა. არ ებრძლება მოყვანი, მის წინ რა აცვან ჯვარზედა, ისე მოკვდება. კერ შედგეს ერთ წამს ტრფიბისა მისზედა, შორს არის, მეტად შორს არის დამორჩილები მასზედა, ჰაიმში არის ჩაფლული, კიკნაბ მოწამულს ხმაზედა, სახარედა დადგომა უგრძნობელობის გზაზედა!“

თუ ეს ლირიკული მონოლოგი თავისი დასაწყისით უშუალოდ ეხმიანება მის წინ დაბატულ მასის რელიგიური აღმადგენის სურათს, მონოლოგის მომდევნო მონაკვეთში თავსდება პოემის პრობლემური ცენტრი, გამხელისა პოემის მთავარი შინაგანი თემა — სიბრალეულობა და შეუბრალებლობა ეპიკურად, რომლებიც მოყვება ამ ლირიკულ-მედიტაციურ პასუხს, მასში მონიშნული თემას სიღრმისეულად ირეკლვს.

მასის განწყობილება სრულიად უცნაო და მოულოდნელად იცვლება. მოულოდნელობის შთაბეჭდილებას ისიც აძლიერებს, რომ რელიგიურ ენთუზიაზმს ერთთვის ხალხის აღფრთოვანება მთათა ვაჟაკური სილამაზით, ამაყი მხედრული იერიით. და აი, მასის ასეთი ამაღლებული და წმინდა განწყობა უცხად იმდერევა ექვით, — თავისი ბუნებით მასა არაყარბი, სწრაფცვალებდა.

ასე იმპიკომაკ არის, რომ იგი ადვილად ექვემდებარება ჩაგონებას. ზოგჯერ მისი მიერ კვირას გაუჩინარების გამო გამოთქმული ექვი ერთბაშად გადადგება მას და სულ ცოტა წნის წინ ამალბეულად განწყობილი ხალხი მოლაღობის მხილებას იწყებს. ეკანების შეხედულებით, ამასის სიცოცხლის ყველაზე მკვეთრად შესაძნელ ნიშნებს განეკუთვნება ერთი რამ, რასაც დევნის გრძნობა-შეიძლება ვუწოდოთ. იგულისხმება განსაკუთრებული აგზნებადობა, მრისხანე გაღიზიანება მათ მიმართ, ვინც ერთხელ და სამუდამოდ ცხადდება მტრად; განუსჯელად და ნაჩქარევად სდებს ხალხი კვირას ბრალად მოლაღობას, გაჟიფველობას.

— რა გაიკება. იქნება პრიყვმა გაგვიცდოს უფლებდა. უიცი გატყვის უსირცხვილად, ხელი აიღოს რაჯულხედა, ცოცხლად დაგებინოს, თითოთიწე მიწა გეკავროს გულზედა.“

მსგავრი, რომელსაც მასა პიროვნებას განუზადებს, მორალური სიკვდილის ტოლფასია. ზედმა ადამიანის ღირსების დაუნდობელი ზედყოფა.

ამ ვითარებაში ადამიანური ღირსების დამცველი ლუხუშია. მისი გონიერება და გულმისმირება მკვეთრ კონტრასტს ქმნის მასის იმპულსურობასთან და პიროვნების მიმართ უგრძნობელობასთან. ლუხუშისთვის ამოსავალია არა ფაქტი, შემთხვევა (კვირა საღაცა გაქრა), არამედ პიროვნების ინდივიდუალობა; „კაცს მაგის მეტად ვერ იცნობო, მაგის მეტ არ გაქვთ შნოება“, კვირას ტრაგიკულ-წინასწარმეტყველური, ღრმა და გაუღწრეფი ადსარებითი განცდილი მოთხრობილი სიზმრის მომხმენს ამ ადამიანში (რომელსაც თავისი გაწირვა აქვს განზარალებული) ექვი არ უნდა შეეპაროს. სიზმრის ყველაფერი იმეზნენ, კვირას შინაგან ბუნებას კი მხოლოდ ლუხუში წვდება. ლუხუშის თქმით, ასეთი საზოგადო დალატი — საკუთარი ხალხის საომრად გამოყვანა და მტრის ზაფხუში შეტყუება — უმაგლოთა და დაუქრებელია. ხალხმა კი ეს წარმოუდგენელი რამ ადვილად, ყოველგვარი საფუძვლის გარეშე ირწმუნა და დაუნანებლად აბრალბს ადამიანს საშინელი დანაშაულის ჩადენას. ლუხუში არცხვენს ხალხს იმის გამო, რომ იგი ერთსულოვნების და ექსტაზის დიდებულ ზამ მდამალი ექვემდებარება, „დააცხროს კორებიო“ შეურაცხყოფი ბუნების სისაღეს და სიდადეს: „რად არ გასაყენებო, პრიყვმა, ჩვენის სამშობლოს გორობსა?“

ლუხუში ზედავს, რომ მოლაღობის ძიების სარჩული შიშა („თავის ფიქრადამ შეგვრთლთა ეხლავ მოგვიდით ცხრობა?“). მას დამნეულობა და არრე-დარევა მოსდევს. ლუხუში არ დაუშვებს ამას, ისევე იოლად აქცევს ხალხს თავისი ზეგავლენის ქვეშ, როგორც მანამდე, — ზოგჯერ უფრო. მალე ხალხი აცნობიერებს, რომ კვირა ტყუილბრალად გაუმეტებია ასე სასტიკად: „— არა, ტყუილად წუ ვიტყვით, ცოდოს წუ ვადებთ კისრად, მშვიდლხე წუ ვაგებთ კვირას, წუ ვათამაშებთ ისრად!“

ლუხუშის სასიკეთო ზეგავლენა რომ არა, მას პიროვნების უღმრთელი შერისხვისთვის, „ერთხელ და სამუდამოდ მტრად გამოცხადებისთვის“ იყო

მომართული. ლუხუში შეაჩერებს „უგრძნობელობის გზაზე“ დამდგარ ხალხს.

უგრძნობელობის, შეუბრალებლობის თემა ახლავს წიწოლას ამბავსაც. ბრძოლის ველიდან გაქცეულ წიწოლას საზარელი ძალით ატყდება თავს საზოგადოების გმობა და ზიზღი, შერცხვენა. ამიერიდან, ის მორალური და სოციალური თვალსაზრისით არარაობა, საზოგადოებისგან გარიყულია. ხალხის დამოკიდებულება მის მიმართ ძალიან მკაცრია, მაგრამ სამართლიანი. ოღონდ სიმკაცრე უკვე დაუნდობლობად გვევლინება იმის შემდეგ, რაც წიწოლა თავს ჩამოიხრჩობს და გამოიყიდის თავის სისუსტეს და შეცოდებას. ბუნებრივი და მოსალოდნელია, რომ ამან ხალხის რისხვა დააცხროს, ადამიანები უფრო ღმობიერი გახადოს. მაგრამ ხალხის გულს ვერც ბრალე-

კლასიკური მწერლობა

ორი სიბრალე

ულის ტანჯული სიკვდილი აღბობს. „თასი დაღვარეს ხატშია, ახლოს მიუდგეს არეინა, წიწოლას დანაშაული აწეულია ცამდინა. დაამცრო ჩვენი სახელი. მიუდეს დაშქარს გული ატყინა. არც ვინ სამარეს გაუთხრის, არც ვინ შეუკრავს კუბოსა, მარტომ იტყროს დედამა, ცრემლზე წინ დაგეშოს!“

წიწოლას გვამს ძაღლებს უდებენ საჩივრად, ადამიანურ საფლავსაც არ აღივსებენ და თვით მისი დედის მოთქმაშიც უფრო სირცხვილი და სიმკაცრეც კი იგრძნობა, ვიდრე შვილის სიკვდილის სიმწარე. ის იძულებულია გლოვის დროსაც ანგარიში გაუწიოს თემის შეუვალ უღმრთელობას. ამ შემთხვევაში თემის შესახებ შეიძლება ითქვას, რომ მას „არ ებრალდება მოყვანი, მის წინ რა აცვან ჯვარზედა“. ერთადერთი კაცი, რომელიც შინაგანად არ გაიზიარება ხალხის გასატყვებელ დამოკიდებულებას თავისი შეცოდების სიკვდილით გამოიყიდევს ადამიანისადმი, ლუხუშია, ომის შემდეგ საიდუმლოდ გაუჩინარებული.

„პატრიონის“ ფაბულას ქართველი მთიელების მიერ კახეთის ირანელების ბატონობისგან დახსნის ამბავი შეადგენს და ვაჟას ზუსტად, დანაწევრებულად აქვს გააზრებული და წარმოჩენილი, რის წყალობით ახერხებენ მთიელები ამას, რა განაპირობებს მთიელებს საზოგადოების განსაკუთრებულ სიძლიერეს. მისი საწინდარი, სპეციფიკური და თემის მონოლითად შემკვრელი რელიგიურობის გარდა, არის მკვეთრი სოციალური მორალი. იგი, ერთი მხრივ, აწესებს გმირების და გმირობის კულტს, განუზომელი დიდებით აქილდობს მხედრულ სიქველეს და თავდადებას და ამით ძალზე ქმედით სტიმულს აძლევს ინდივიდს, იოოს ისეთი და მოიქცეს ისე, რომ ასე ძვირად ღირებული სოციალური აღიარება მოიპოვოს. მეორე მხრივ, მთიელთა სოციალური მორალი მოიცავს უმკაცრეს სანქციებს სისუსტის, სიმხდალის, ინდივიდის მიერ სოციალური მოვალეობის შეუსრულებლობის გამო აუტანელი ზიზღის, შერცხვენის და საზოგადოებისგან მოკვეთის სახით. ეს, როგორც დავიანათ, გულქეობაში და სისასტიკეშიც შეიძლება გადაიზარდოს, მაგრამ, თავისთავად, „პატრიონის“ მიხედვით, აუცილებელია, რადგან საზოგადოებას თვითშენარჩუნების ძალას მატებს.

მთიელთა მორალი ამკვიდრებს შურისძიების კანონს, მტრის მიმართ განსაკუთრებულ, უღმრთელ სიძულვილს და შეურთებლობას. ეს ძალიან მძაფრად ჩანს სანათას, ლელას, კვირას სახეებში, „პატრიონში“ შურისძიების ჟინი და მტრის დაუნდობელი სიძულვილი ბუნებრივი, ადგილობრივი ემოციური პასუხია იმ უფადადის სისასტიკეზე, რომელსაც ირანელები იჩენენ საქართველოში. შურისძიების ეს მწვავე წადილი და სიძულვილი საბრძოლო ენერგიის, თავგანწირვის უნარის შემმატებელია. მაგალითად, შურისძიების წყურვილი უბიძგებს თავგანწირვისგან ლელას, თუმცა ისიც სათქმელია, რომ ეს წყურვილი, თავის მხრივ, აღიძვრება თანაგრძნობით ახლობლების ტანჯვისადმი, ზოლო სანათა შურისძიების წყურვილი — თანაგრძნობით, რომელიც თითქმის ქართველების მთელ მრავალსაუკუნოვან ტანჯვას წვდება.

მტრისადმი სიძულვილის, ზიზღის, სამაგიეროს მიზღვის მოტივები თავს იყრის და, შეიძლება ითქვას, გარკვეულ იდეოლოგიად ყალიბდება ზეზვას თვალსაზრისში.

ლუხუშთან მისი პაექრობა როგორც თვით მის, ასევე ლუხუშის ბუნებას არსობრივად აუღენს და სიბრალეულობის და შეუბრალებლობის პრობლემასაც ყველაზე დრამატულად წამოიჭრის.

ზეზუ იგონებს, როგორ „ცხვენს ჯაღად“ ლეკები და როგორ მოკვთა მან ერთ ლეკს თავი. „— თავი გაგორდა მიწაზე, ტუქებმ დაუწყო კაპუნი, იტყოდი, სარკველას წისკელზე გააქვ რაკუნი. შენ ზაგებრალა ურჯულად, მოგიწყლიანდა თვალდები... უთუოდ, საით ენახებ, მოგაფურთხებდნენ ჯაღები. მე არ მეტრადღის, ლუხუში, მოუნათლავი არიდი, მაგათ სიწუნის ნაღველი ყელში ღუღუნით ამოდის. ვისაც ჩვენ არ ვერაღებთ, ჩვენ შევიბრალოდ რისადა? სიკვდილი თვითონ უფადას გაუწინდა მტრისადა!“

უპირველესად, ყურადღებას იქცევს, რომ ზეზვას მტყუარება ისეთია, თითქმის ლაპარაკი ადამიანს არ ენებოდეს, „ქაღად ცხობა“, „სარკველას რაკუნი წისკელზე“ — ლეკების მიმართ ნახშირი ეს ნივთიერ-ირო-ნიოლი ბატონი გამოთქმები იმის ნიშანია, რომ ზეზვა მტრის ადამიანთა მოღვმის მიღმა წარმოადგენს, მტერი მისთვის უსულო და ცნის საგნების ტოლფასად. იგი ტკბება მტრის მოკვლით, საბოლოო დამცირებით, რასაც სიკვდილის დამამდაბლებელი, აბურად ამგდები ზედვა მოწმობს. ზეზვას მტერი ზოოლოგიური ზიზღს გვირს, მის ცნობიერებაში ამოტვიფრულია საზოგადო, საძაგელი „მტრის ზატი“, „ურჯულსადმი“, „მოუნათლავისადმი“ ანუ, ფაქტობრივად, არაადამიანისადმი დამოკიდებულება გამოიყენებს რამე ჰუმანურ გრძნობას, მასზე არ ვრცელდება სიბრალეული, რადგან ის თვითონ შეუბრალებელია ჩვენადმი. ზეზვას შეფასებით, ლუხუშის მიერ მტრის შებრალება საძაბისი და სამარცხენია, ფურთხის ღრისა. მტრისთვის განუყოფელია არა სიბრალეული, არამედ მხოლოდ სიკვდილი, და ეს ღმერთის ნება, — მტრისადმი შეუბრალებლობა, ზეზვას გაგებით, რელიგიური მცნებაა და, ამდენად, ექვემდებარება და გარდუვალად შესასრულებელი მოთხოვნა.

ზეზვას პოზიციას ადსტურებს თვით ცხოვრება; მტრის სისასტიკე, მისგან კახეთის უმოწკალო აკლება, რამაც მთიელები ერთად შეყარა ქვეყნის საზველად; უტყუარად ამტკიცებს, რომ ზეზვა მართალი იყო და არის; იგი ნიშნს უდებს ლუხუშს, ასეთ ფონზე ლუხუში არაფერს თუ გერაფერს პასუხობს ზეზვას. მისი დუმილი მარტო იმითაც არ არის გამოწვეული, რომ დამპყრობლებთან დიდი, გადამწყვეტი ბრძოლის წინ ჰუმანიზმის ჯაღება აშკარა შეუსაბამობა. მთავარია, რომ თავისი დუმილით ლუხუში აღიარებს

ზეზვას პოზიციის პრაქტიკულ მიზანშეწონილობას. ზეზვას სიძულვილი მტრის სიძულვილით და ზიზღით მუხტავს საომრად განწყობას, რასაც მისი სამართლო შემართებას განამტკიცებს.

პატრიონის ადების და მტრის ძლევის, სამართლიანი შურისძიების აღსრულების სურათი სწორედ ზეზვას სულისკვეთებით იხატება, მტრისადმი სისასტიკე მტრის შეუბრალებელი განადგურება ტიპობით არის განცდილი („ალაწინასკე წავიდა ურჯულოს სისხლის დგარი“, „გასწყვეტა ჩვენმა ლაშქარმა მტერი უღმერთოდ დაღლია“, „იგვისი თათრის ძვლებითა იმ პატრიონის არია, ციხე-გალავნად ეგება, ისე გამრავლდა მკვდარი“).

თითქმის უკვე ყველაფერი გაიკვია, ზეზვას თვალსაზრისში უდავო და სრული გამარჯვება მოიპოვა, ლუხუშმაც თითქმის უნშოდ ცნო მტრის შებრალების გაუმართლებლობა, დაეთანხმა იმას, რომ მისი აცრემლება მტრის სიკვდილის გამო სამარცხენია. ეს მოტივი თითქმის სავსებით ამოიწურა და გაქრა.

მაგრამ პოემის ფინალი ამ მოჩვენებით მარტივ გარკვეულობას აქარწყლებს და ნაწარმოების კონცეპტუალურ შინაარსს უარესად აღმავებს, აუაქვებს.

პოემის მთითური ფინალის შესახებ დამკვიდრებული შეხედულება, რომ გველის მიერ მომკვდავი ლუხუშის გადარჩენის მხატვრული მნიშვნელობა პატრიოტული თავდადების იდეის განხილვება, ეს იდეა აქ უთუოდ უნდა ეიფულისშობო, მაგრამ ამ ბრწყინვალე სახის სათქმელის მასზე დავანა აღიარებებს პოეტურ საზრისს და, შესაბამისად, მთლიანად

ნაწარმოების საზრისსაც.

შეუძლებელია კანონზომიერი არ იყოს, რომ ფინალური პასუხი ერთი ანად და თვალსაჩინოდ არის დაფუძნებული შეუბრალებლობის და სიბრალეულის თემაზე, რომლის გაცხადებასაც პოემაში ჩვენ თვალს ვადევნებდით. ფინალიში იგი უკვე აშკარად წარმოგვიდგება მთავარ თემად.

ვაჟა აქ წარმოსახავს სიბრალეულს, როგორც უნივერსალურ და სასწაულმოქმედ ძალას, რომელიც ძლევის თვით თითქმისაც ტოტალურ ბოროტებას. იგი სწორედ ისეთ საიდუმლო, მისტიკურ ფენომენად გვევლინება, როგორც მას შიშვენაური ახასიათებს. დაუნდობელ, სასტიკ მკეცი მის სასწაულბრივად იღიძებს სიბრალეული, რომელიც მერე მის მთელ არსებას ეუფლება. „ბეგრის ცოდვების მრქედასა გადაუბრუნდა გუნება, რა სიბრალეულით იმსჯელების მისი გველური ბუნება!“

ამ საიდუმლო აქვს გარკვეული წანამდგრები მაინც აქვს. თანაგრძნობის პირველი იმპულსი მონსტრის უჩნდება მომკვდავი, სულთმოპრსავი ადამიანის ხილვისას, ისეთი მოვლენის წინაშე, რომელიც უკიდურეს სიხალდით ვლინდება ადამიანების და, საერთოდ, ყველა ცოცხალი არსების ძირეული და ტრაგიკული ნათესაობა. ამგვარადვე აღიძვრება ალუდას სიბრალეული მუცალისადმი, ალაზას სიბრალეული ზვიადურისადმი, თვით ლუხუშის სიბრალეული მოკლეული ლეკისადმი. და მომკვდავისადმი გაჩენილი გველის სიბრალეულიც ისევე გადმოიდგრება ცრემლებად, როგორც ამ გმირების და, კერძოდ, ლუხუშის ასეთნაირადვე აღმოცენებული სიბრალეული („თან მეგრდს უსვლებს მხედარსა ცრემლების ჩამოდენითა“).

რა თქმა უნდა, არ არის შემთხვევითი, რომ გველის სასწაულებრივ სიბრალულს იწვევს სწორედ ლუხუში-ადამიანი, რომელიც სიბრალეულის უჩვეულო, უცნაურ უნარს ამჟღავნებს. სხვათა შორის, შესაძლოა, ტექნიკური შეიკადვს მინიშნებას, რომ გველი, ადამიანის ფანტაზიის მიერ სიბრალეული აღჭურვილი, თითქმის შეიცნობს ლუხუშის ბუნებას, მის დიდ სიკეთეს და ეს უღრმავებს თანაგრძნობას („ზედ დაშტერდა სნეულსა თავის გველურის სიხითა, დასცქერის სულის მამრისადს გულის მზარასი თვალთა. დაუჭირდა გველი ძლიერად, გული ეცხება ბრალთა...“). თუმცა, ასეც რომ არ იყოს, მაინც უტყველია — პოეტის ჩანაფიქრით, ლუხუშს გველის იდუმალი თანაგრძნობა ეტოო იმიტომ, რომ თვითონ ის თანაგრძნობის არაგველებრივი ნიჭით არის აღსავსე.

მაგრამ მთავარი ის არის, რომ გველის სიბრალეული, ისევე როგორც ლუხუშის (ალუდას, ალაზას) თანაგრძნობა, მტრისკენ არის მიმართული, მტრობის თითქმის და გაუფიქრ და გადუღსაზვი ზღუდის გამრევვია. გველი, ვაჟას დასათითებით, „დადამს ტომის მტრისა“, რაც ძველ, ცნობილ კულტურულ ტრადიციას „ველსაგვისება“. გველის არსებაში უცნაურად გაღვივებული სიბრალეული ადამიანის ანუ მისდამი მტრული მოღვმის წარმომადგენლის მიმართ ეწინააღმდეგება და პრობლემატურს წდის ზეზვას ერთი შეხედვით აბსოლუტურად ურდევე ლოკაცას: „ვისაც ჩვენ არ ვებრალბით, ჩვენ შევიბრალოდ რისადა? სიკვდილი თვითონ უფადას გაუწინა მტრისადა“.

„პატრიონის“ ფინალი „სტუმარ-მასპინძლის“ დასასრულის მსგავსია: ორივემ ცხოვრებაში გაჭდარ მტრობას, აგრესიას, სისხლის წყურვილს და სისასტიკეს ფანტასტიკურ-მითურ, იდეალურ სფეროში გადააძალავს თანაგრძნობა და სოლიდარობა.

საერთოდ, „პატრიონის“ კონცეფციას მეტ ნათესი ფენს როგორც „სტუმარ-მასპინძელთან“, ასევე „აღუდავ ქეთელაურთან“ შედარება. ამ პოემებში ორი სიბრალეული შედგება ტრაგიკულად ერთმანეთს — საზოგადოების თვითშენარჩუნების აუცილებლობა და პიროვნების უნივერსალურ-ჰუმანისტური მორალი. მტრულ გარემოცვაში არსებული, მუდმივად საომარ ვითარებაში მყოფი საზოგადოება, რომელიც „მტრის ზატის“ ირგვლივ არის მობოიზებული, ვერ ეთისება ზოგადკაცობრიულ ზნეობას, გამორჩეულ პიროვნებათა ცნობიერებაში რომ იბადება. არსებითად, ალუდას და ჰაუფას მათი საზოგადოებები სწორედ „მტრის ზატის“ ზღუდვას, მისი დაშლ-ხვრევის ცდას არ აპატიებენ, რამდენადაც მნიშვნელოვანწილად მტრისადმი, როგორც არაადამიანისადმი, ზოოლოგიურ სიძულვილს და ზიზღს ემყარება ამ საზოგადოებათა სიმკვიდრე (ორი სიბრალეული იბრძვის „გველის-შპამელშიც“, მაგრამ აქ მაინც თავისებური ვითარება).

ცხადია, „სტუმარ-მასპინძელში“ და „აღუდავ ქეთელაურში“ ტრაგიკულად შეჩაბებული, შეუთავსებელი სიბრალეულები ავტორის სიმამათა ავტონომიური პიროვნების მორალს ეუთვნის, როგორც უფრო მაღალი რანგისა და სრულფასოვანს.

„პატრიონში“, ამ ნაწარმოებთან განსხვავებით, ვაჟა უშუალოდ აჩვენებს საზოგადოების თვითშენარჩუნებისთვის გაბიზნული შეზღუდული და უღმრთელობამდე მკაცრი მორალის ეფექტანობას. დამპყრობლებზე მოპოვებულ გამარჯვებაში მისი წილი არსებითია. ამიტომ უფრო მაღალი და ფართო, უფრო ფაქიზი ზნეობრიობა უკან იტყვ, „მტრის ზატზე“, დამპყრებული მორალის წინაშე და მათი კონფლიქტური შეჩაბება არ ზდება. მაგრამ „პატრიონშიც“, როგორც სხვა მნიშვნელოვანეს პოემებში, ავტონომიური პიროვნების ეს უნივერსალური და ფაქიზი ზნეობრიობა ვაჟასთვის მაინც ღრმეულებრივად უტანსება. ვაჟას უღრმესი სულიერი წყურვილის დოკუმა მხოლოდ მას შეუძლია.

„პატრიონის“ ავტორს ალაფრთოვანებს ქართველების მიერ სასტიკი მტრის დამარცხება, მაგრამ კიდევ უფრო მეტი ფასეულობა მის თვალში თანაგრძნობის, ჰუმანიზმის მიერ სისასტიკის და მტრობის დამარცხებას აქვს.

თამაზ ვასაძე

— როგორ არჩევთ პიესას — პიესა „გაწონებთ“ თავს, თუ თქვენ ვერ ხიანაფიქრის შესატყვის მასალას?

— ეს დაახლოებით იგივე პრინციპია, რაც ბუნებაში — თუნდაც მიკროსამყაროში მოლეკულების დონეზე. არსებობს შინაგანი მშობა იმისთვის, რომ ერთმანეთისკენ გზა მოიხსნას. თუკი შეცდომები ხდება, აღმართა ურთიერთობის ეს უფრო თვალსაზრისით, მით უმეტეს — პიესის არჩევისას.

— რა გვირდებთ სრულფასოვანი მუშაობისათვის?

— დღეს — უკვე ელექტრონიკის პირობები, მუშაობის უნარი სურათად რომ არ დაკარგო. თუმცა ღმერთს მაღლობს გწირავ, რომ ცუდიდებით და ქონებით ატყებულთა ბანაკში არ ვარ.

— შესაძლებელია, რომ დღევანდელი ყოფა „წამეზებზე“ აღმჩინდეს შედეგების შესაქმნელად?

— ორ მაგალითს მოვიყვან. პირველი: 20-იანი წლების გერმანიაში მკაცრი ანტიმემორიალური კამპანია გაიშალა მძლავრი ირაციონალისტური მოძრაობის სახით; იგივე პერიოდი უფროსი „ჟორის ხანა“ ითვლება (კანტორი მექანიკის დაბადება). მეორე: ესპანეთში ინკვიზიციის მკინვარების პიესა ემთხვევა ესპანური თეატრალური ხელოვნების ზენიტი. მაგნიტის შემოქმედმა მხოლოდ მშვიდ და მოწესრიგებულ ვითარებაში შესაძლებელი ზოგისთვის ყოველგვარი შემოქმედების ძირითადი სტრუქტურა არსებული უმცირესობაა. ერთი სიტყვით, სამყარო კონვეიერი არ არის, რომლითაც ერთი მოსახერხებელი იქნებოდა ერთნაირი ადამიანების ერთნაირი ალგორითმული მოთხოვნების დაკმაყოფილება. თუმცა, სამწუხაროდ, გვში აქეთკენ მიდის.

— როგორ ფიქრობთ, ხელოვანი უნდა დაელოდოს, სანამ ქალის დალაგდებოდეს, და მერე შექმნას. თუ უნდა ქმნას, რათა ქალის მოწესრიგდეს?

ინტერვიუ

შემოქმედება ღმერთისგან არის

რამისმორი მელმა გუშხნიმ
მსაზრება ნამნს კოვსაონდნტს

თავად „ქაჩის“ ცნება არ გულისხმობს უმცირესობას. აქ ძლიერი უწინასწორება ძლიერი რეჟიმით და გადარეობის არის გამოწვეული, ესე იგი სისტემაში არსებული ნაწილები შეტყობილად აქტიურად და ალბათ, ერთი შეხედვით, უაროდ დაქმნდებიან. პირადად ხემთვის გზასა-ცუდიდებით ბრმა და უაროდ სეკტორი არ არის მამოლდებული. გარდა ამისა, მეორე, რომ ქალისა და შესაძლებელია სტრუქტურა წარმოქმნას (თუნდაც სამყაროს შექმნა) და უწინასწორება შეიძლება წყაროს წყარო იყოს. უმარავი არსებულიდან რა-ბედაც ერთი ადამიანად (გნებათ, შემთხვევად, ნაწილაკად) უნდა გადმეცდეს ქალისა წყაროში გადისკის ბედი. ალბათ, გადარეობის მანძილზე, როცა მოქმედებენ კანსტრუქციულად და არა დესტრუქციულად დამუხტული „აბათონ-ბე“.

— როგორ მოვიყვანოთ მყურებელი თეატრში, ანდა საჭიროა კი ყველას „მოყვანა“?

— უნდა იქნას, მაგრამ დღეს მაყურებლის პრობლემა არ არსებობს. როცა კი კარგად, სექტორების თამაშს, თეატრი სავსეა მაყურებლით. დღეს თეატრში ისინი მოდიან, ვისაც მართლა უყვარს თეატრი. იაფფასიანი პროპაგანდა რომ არ გამოიყენებ, ავტორიტეტებს მოვიშველიებ: „ერი, რომელიც საკუთარ თეატრზე არ ზრუნავს, ან გადგავარდა, ან გადგავარების გზაზე დამდგარი“ (თეატრიკი გარსია ღორკი). და კიდევ უფრო კატეგორიული: „ერი რომ შექმნა, ჯერ უნდა შექმნა თეატრი“ (გოეთე).

— უტრანსპორტობა, სიცივე თეატრში, დაუცველობა ქუჩაში, ბილეთის ფასი, — ეს მართლაც ხელისშემშლელი პირობებია...

— არსებობდა კი ოდესმე დრო, როცა არ იყო ეგრეთ წოდებული ხელისშემშლელი პირობები? მართალია, ყველაფერი შეფარდებითა და შედარებით, მაგრამ...

— ისიც ხდება, ერთსა და იმავე ქვეყანაში მცხოვრები ორი შემოქმედი (ორივე სიუჟეტი) სულ სხვადასხვანაირად რომ აღიქვამს და აღებულებს დროს. მაკიაველის ბეჭედილ საზარელ იტალიაში სიცოცხლე არ მოვიხდებოდა; ამავე დროს ნათელი სივრცით ბრწყინავს ბოტიჩელის, პერუჯინის და რაფაელის ხელოვნება. ანდა ბე-17 საჰაერო იაბონია — ჩიკაგოს და საიკას — ორი უდიდესი მწერლის სხვადასხვა თვალთ დანახული...

— ყველა დრო ტანჯვის საკვალავს გაცილებით უფრო ჭარბად ტოვებს, ვიდრე ბედნიერებისას. ამიტომ, რომ სილატყე და ტანჯვა მხოლოდ მაშინ აკეთილშობი-ლებს, როცა მათ ნებაყოფლობით ირჩევენ, იძულებითი სილატყე და ტანჯვა აღმანს აფიქვბს. შესაძლოა, ასეც ხდებოდეს, მაგრამ ტანჯვაშიც ხომ არის საღებული აზრი და განა მორწმუნე ადამიანის ვალი ამ აზრის გაკნობიერება არ არის? ჩემი დროის უდიდესი ფსიქოლოგის ვ. ფრანკის თქმით, „ტანჯვაში ნადებულ აზრს რომ განვითარებთ, ჩვენ რეალიზაციას ვუკეთებთ ყველაზე ადამიანურს ადამიანს“. კიდევ უფრო უკეთესად რეაგა ბეკონს, აქვს ნათქვამი: „ტანჯვასაც შეიძლება ჰქონდეს აზრი, თუკი უკეთესობისკენ გვცდის თავად შენ“.

— ბუნებრივია, როცა არ შეგიძლიათ მდგომარეობის შეცვლა, უმწეოდ გარბნობთ თავს. როგორ აღივსებთ წონასწორობას?

— ძირითადად გარდაცვლილებთან ურთიერთობით. არ იფიქროთ, რაიმე მის-ტერებს ან ნეკროფილურს გვგლისხმობდეს: სამწუხაროდ, ჩემს ცხოვრებაში არავინ შემეყვარა წიგნზე უფრო ერთგული.

— თქვენი აზრით, რელიგიურობა ადამიანის სულიერების ნაწილია, თუ მხოლოდ რელიგიურობაა სულიერება?

— მე ვეთანხმები აზრს, რომ რელიგია ღმერთთან ადამიანის უშუალო კავშირის პესესების შედეგად გაჩნდა. სიტყვა „რელიგია“ შემთხვევით არ წარმოადგება ლათინური ზმნიდან „religare“ — „დაკავშირება“. იგი დამაკავშირებელი ძალაა, ხილია მშვენიერსა და დედაბრებულ სულს შორის.

— თუ შემოუტყავთ თქვენთვის მარცხენა ლოყაზე?..

— ყოფილა... ჩემი ბრალი შემდეგი მცნების დარღვევა იყო: „ნუ მისცემთ სწმინდეს ძაღლებს, სურც თქვენს მარგალიტს დაუყრიან ღირებს, რათა არ გათუ-

ლო ავტორის ყველაზე კეთილი ზედაპირი (ანდერსენის „თოვლის დედაფალი“). ხოლო როცა პოლიტიკების სენი ღამის ფსიქიკურ პანდემიად იქცა, ყველაზე ჯან-სადი ეპოქის — რენესანსის (აღმოსავლურის და დასავლურის) მახლას მიემართე-ეს თავდაც მკრძლებოდა. სიამოვნებაზე უარის თქმა ძველი არ არის. მაგრამ ადამიანური არსებობა სიხარულისა და ხალისის განცდის გარეშე შეუძლებელია. ყველაზე ტრაგიკული კაცობრიობის ისტორიაში ის ეპოქებია, როცა ბოროტები ბოროტებს ებრძვიან სიკეთისათვის და მონები — მონებს თავისუფლებისათვის. ამ დროს გაუგებარი ხდება, ვის მხარეზე უნდა იყო. ერთი კია, შენი საკუთარი გამწა-რება სხვის არ უნდა მიახვიო თავს, მით უმეტეს, როცა შენი ნამოღვაწიარა და ფაქტურად თავად საქმიანობაზე უნდა გახსნილია. მწერალს შეუძლია არ გამოაქვე-ყნოს თავისი ხელნაწერი, მხატვრმა შეინახოს თავისი ცილი, კომპოზიტორმა — ნოტები და ასე შემდეგ, მაგრამ სამშვენიერებელი ხელოვნება — თეატრი არსებობს მხოლოდ დღეს, ახლა და მხოლოდ მაყურებელთან ერთად.

— რაზე მუშაობთ ამჟამად?

— ვმუშაობ პოლიკარზე კაკაბაძის „პორტრეტის ტყალაზე“ („ქარმხალი“). ბატონმა პოლიკარმა სიკვდილის წინ მოხუცა, დამდეგა ეს პიესა. დიდი ხერვილის მიუხედავად, ჩემგან დამოკიდებული მიზეზების გამო, ოცდასამი წლის განმავლობაში დღემდე განხორციელება ვერ მოხერხდა. ახლაც ბევრი ხელისშემშლელი პირობაა, მაგრამ რეჟისორები მომდინარეობს. შესაძლოა, კარგიც არის, ადრე რომ არ დადგო. სამოცდაათი წლის წინ დაწერილი პიესა საიცრად თანდრეულია. ეს არც არის გასაკვირი „ყვარულთა თეატრის“ ავტორიგან (1973 წელს ნიკო ლორთქიფანიძის „ამაჰა სიყვე“ დადგო, რომელიც აგრეთვე, ალბათ, დღეს უნდა დადგმულიყო: იმხანად ხომ ყველაფერი მხარულ ტალღაზე იყო აწყობილი). ამჯერად ზურგს არ შევქცევ ჩვენში მომდინარე მოვლენებს. თუმცა, სჯობს, წინასწარ არაფერი ვთქვა, არ მაყვარს წინდაწინ ლაპარაკი. ვმუშაობ აგრეთვე რომის პაის ითანე პავლე მერის პიესაზე — „ოქრომჭედის დუქანთან“, რომელიც უმცირესობის დროს აქვს დაწერილი. მაქვს ახალბედა ქართველი დრამატურგის საინტერესო პიესა და კიდევ უმარავი რამის გაკეთება მინდა, თუ ღმერთმა ინება და მოვახერხებ.

— რა არის ხელოვნება — სარკე, მასწავლებელია, წამალია?..

— ერთი რამის თქმა დაბეჯითებით შემიძლია: ხელოვნება და, საერთოდ, შემოქმედება ღმერთისგან არის. „სატანას ბეგერი რამის გაკეთება ძალუძს. მაგრამ მას პოეზიის შექმნა არ შეუძლია. მას შეუძლია წაანდისოს პოეტად, მაგრამ არ შეუძლია შექმნას პოეტი. უმარავი ხრიკების დროს, რომლებითაც იგი წმინდა ანტონიოს ცთუნებას ღამობდა, წმინდანის გადმოცემით, — არცთუ უშვიათად ღმერთად, მაგრამ არასოდეს გაუგებია მისი სიმღერა“ (ფრანსის თომფსონის „ესე მელნიზე“). რამის დაცემა ბარბაროების სიძლიერის გამო არ მომხდარა. მიზეზი სულიერი საფეხულების მორეკვა იყო. გოლიათური ტრაგიკულ მახიობს ვერ შეცვლიდა, ტრაგედიის აზრი რომ არ დაკარგულიყო. მაშინდისი ბედიდან, ხელოვნების ცხო-ვრებაზე უშუალო შემოქმედების შესახებ ლაპარაკი. ხელოვნება ის ფარია, რომე-ლიც ათენამ პერსესს მისცა მელუზა გორგონასთან ბრძოლის წინ. ზოგჯერ დანა-ხული მოვლენა თუ ამბავი გაქვავებს, ესე იგი ფაქტურად აღქმის და მოქმედების უნარს გაკარგვინებს. ბრძოლის დროს პერსესსი ფარზე უყურებდა გორგონას გამოსახულებას და გაუმტლავდა კიდევ მას.

არსებობს მოსაზრება, რომ იტალია ეროვნულ-განმათავისუფლებელმა ომმა კი არა, მელოდრამად გადააქცინა და გაათავისუფლა, ოპერის (და ოპერა ხომ კლასიკე-რი მელოდრამაა) ჯადოსნური პანგებით დაიპყრო დამპყრობელი. წარმოდგანეთ: დამპყრობლის სატანტო ქალაქში (და არა მარტო იქ) იტალიურ ენაზე ყელერდა იტალიური მელიოდიები.

თეატრსა და პიესაზე

ორპიროვნად ნათამაშად?

შვეიცარიელი მწერალი ფრიდრიხ დიურენმარტი მოე-ვითხრობს: „პარიზში სწორად ეხედებოდა იონესკოს. ჩვენ მშვენიერი ურთიერთობა გვაქვს. სემი „მონები მანდი-ლოსნის ეიზენსის“ პრემიერის შემდეგ მან ორპიროვნად კო-მპლიმენტები მოიხრა: „ამის შე-მდეგ უკვე შეგიძლიათ აღარ წეროთ პიესები“. სხვათა შორის, ჩემი აზრით, თვით იონესკოსაც შეუძლო შეჩერება „მარტორქის“ დაწერის შემ-დგომ... მე არ მიყვარს გამოთქმა „აბსურდის თეატრი“, უფრო გროტესკისა და პარადიქსების თეატრს ეწოდებოდა.

მსახიობი და ამჟღერებელი

იტალიელი დრამატურგი, რეჟისორი და მსახიობი ედუ-არდო დე ფილიპო ამბობდა: პიესაზე ნემი მუშაობა მთავ-რდება სიტყვა „დიახორულით“. ამის შემდეგ იწყება ახალი ეტაპი. ესაა მუშაობა მსახიო-ბებთან და მაცურებელთან. წე გათავისუფლებათ, რილგან არა-მარტო მასში, როცა რეჟისო-რულად ვამუშავებ პიესას, მა-სამდეც. წერის პროცესშიც მაცურებელი ყოველთვის ხელ-თანაა. თუ კომპოზიში ორი, სუთი ან რვა პერსონაჟია, მეცხრე ჩემთვის მაცურებელია. მას ყოველთვის ვადაწვევტ მნიშვნელობას კინებზე, რად-გან მხოლოდ მას შეუძლია პასუხი გასცეს ჩემს კითხვებს.

პროტოტიპი

„სიბრძნე დე ბერვერაციკ“ შექმნის იდეა, ცნობილ ფრანგ დრამატურგს ედმონ როსტანს, ჯერ კიდევ მოსწავლეობისას ჩასახვია. სიბრძნის პროტოტიპი გახდა სტანისლავსკის კოლე-ჯის ერთ-ერთი მასწავლებელი, უმნიერ გარეგნობის, მაგრამ ხერტიმენტალური, ნაღვლიანი და მოცხებზე ბუჩქის ადამი-ანი, რომელსაც ახალგაზრდა პოეტმა თავისი კრებულში „მე-ზის ნებიერობანი“ აჩაგრეთ სივარულითა და პარტიკულ-მით აღსაცხე ელქში მიუძღვნა.

ავტორის სიკვდილის შემდეგ

პირველი მსოფლიო ომის დაწყებამდე ცოტა ხნით ადრე, ცნობილმა ფრანგმა მსახიობმა დე ბარფომ, რომელიც წარმა-ტებით ასრულებდა სირანო დე ბერვერაციკის როლს, ხანდაზმე-დობის გამო გადაწყვიტა მი-ეტოვებინა „კომედია-ფრანსე-ზის“ სცენა. გამოსასთიერ საღამოზე მას სურდა ეთამაშა თავისი სახელგანთქმული მე-გობრის, ედმონ როსტანის რო-მელიმე ახალ დრამაში. დრა-მატურგმა უარი ვერ ზუთხრა მხცოვან მსახიობს და შეცვა-ლა თავისი შემოქმედებითი გეგმები — შექმნა დრამატუ-ლი პიესა „დონ ჟუანის უკა-ნასტელი დამე“. მაგრამ დე ბარფის სურვილს ვერ განხი-რცილდა და როსტანის დრა-მამ რამდენ შუკი მხოლოდ ავტორის გარდაცვალების შე-მდეგ იხილა.

16 ნოემბერი, 1994

მოზაიკა

შიდსი და ანომალიური მოვლენები

ვართ თუ არა რომელიმე პირობა, ჩვენს მიმართ მტრულად განწყობილ ძალიან მსხვერპლი? კიდრე „არას“ გიტყვოდეთ, მოდით და შევისწავლოთ ფაქტები. სამოცდაათიან წლებში მსოფლიოში ადგილი ჰქონდა ძალზე საოცარ და უსასტიკეს ფენომენს, საყოველთაოდ ცნობილი სახელწოდებით — „ცხოველთა ხოცვა“. აშშ-ში 10 000-მდე სული საქონელი ისეთი ქორეოგრაფიული სიზუსტით დაიხოცა, რომ ვეტერინარები განცვიფრებულნი იყვნენ. ცხოველთა უღებამ შეერთებული შტატების მესამედი მოიცვა. ყველა მოკლული ცხოველი სისხლისგან იყო დაცლილი, შიდსი კი, სისხლის დაგადება, ძალზე ბევრ ძროხას ამოჭრილი ჰქონდა გამრავლების ორგანო, შიდსიც სწორედ სქესობრივი ურთიერთობით გადადის. მესამე ფაქტი: ბევრ შემთხვევაში ანალური არის თითქმის მთლიანად იყო ამოკვეთილი, შიდსმა — თავდაპირველად „მხიარულ საზოგადოებაში“ იზინა თავი და ზუსტად ანალური არხი დაიხიზა. ცხოველთა ხოცვა 1970 წელს დაიწყო და დაახლოებით 1972 წლისთვის მიწადა, ხოლო შიდსის სინდრომმა თავი იჩინა 1977 წლიდან და მისი ინკუბაციური პერიოდიც ამ შუალედში თავსდება.

ცხოველთა ხოცვას უმაღლეს დონეზე სწავლობდნენ. ამ საკითხით გამოძიების ფედერალური ბიუროც კი დაინტერესდა. პრობლემა ყველა ავტორიტეტული მეცნიერისათვის კოლოსალური კითხვის ნიშნად იქცა. რაც შეეხება ფერმერებს, ისინი რაღაც უცნა-

ურს, მათ მიმართ რაღაცის მტრულ განწყობას გრძნობდნენ. ეს განწყობა თითქმის მათ ცხოველებს დაჰყვებოდა კვალდაკვალ. ცხოველთა ხოცვის თავისებურების შესწავლისას, შესაძლოა გაგვაკეთოთ დასკვნა, რომ სხვა ვინ, თუ არა უცხო პლანეტელები ატარებდნენ ფართო მასშტაბურ კვლევით სამუშაოებს ვირუსის გავრცელების მიზნით, მაგრამ ამჯერად ადამიანთა ურთიერთობის ტაქტიკის მეშვეობით.

მარკ ფაინბერგი, სტენფორდის უნივერსიტეტიდან, აცხადებს: „შიდსი არ ჰგავს არც ერთ ავადმყოფობას, რომლის თავიდან აცილება ვაკცინაციით შეიძლება. შიდსი პუნური სისტემის წინააღმდეგ გადადის შეტევაზე“. შემდგომ ფაინბერგი ასეთ აზრსაც ავითარებს: „შიდსი უფრო მეტად ნების თვისებებს, ესე იგი აქვს მუდმივად ცვალებადი გენეტიკური სტრუქტურის თვისება“.

თუ კი ჩვენ ამის მოქმედების მიმართ ბრძოლ თვითმკაფიოფილნი და გულცივნი ვიქნებით, მაშინ ძალზე ცოტა შანსი გვაქვს გუშეგვლოთ ადამიანის პოპულაციას. შიდსი არის ვერაგი სენის სისხლის საშუალებით ჩანერგვის ზუსტად გაანგარიშებული საშუალება. ავადმყოფობა ჯერ თვლემს, მერე კი თავის საქმეს აკეთებს.

ბევრი რამ არის დამოკიდებული კონსიდიდან იმ გამოვლენილთა მოტივაციასა და ბუნებაზე, რომელნიც ჩვენ გვაკონტროლებენ. თუკი ისინი ჩვენს მიმართ კეთილგანწყობილნი არიან, მაშინ შიდსი არის განუწყვეტი ძალა, და შესაძლოა, უდიდესი პროექტის ნაწილიც იყოს. ხოლო თუ ჩვენი კონტროლირების მანქანები ბოროტია, მაშინ ჩვენ იძულებულნი ვიქნებით ვადაიროთ, რომ შიდსი კაცობრიობის წინააღმდეგ მიმართული ყველაზე საშიშელი იარაღია.

თარგმნა

ვიკალა ტობონიკა

რა შედეგებსა შენობი დავის

შანტი დევი დაბადა ძველ დღეში, 1926 წელს. სამი წლის ასაკიდან უჩვეულო ამბების მოყვლა დაიწყო: თითქმის წინა ცხოვრებაში იგი ვინმე კენდარნარტის ცოლი იყო. ჰყავდა ორი შვილი და გარდაიცვალა 1925 წელს მესამე ბავშვზე მშობიარობისას. მისი ოჯახი წინა ცხოვრებაში ქალაქ მუტარაში ცხოვრობდა.

იგი ზუსტად აღწერდა სახლს მუტარაში, სადაც მისი თქმით, მეუღლესთან და შვილებთან ერთად ცხოვრობდა. ამტკიცებდა, რომ მას ლუჩის ეტახდნენ და ასწენდა თავისსა და მეუღლის ნათესავებს: ისიც იცოდა, როგორ ცხოვრობდა და როგორ გარდაიცვალა.

მშობლებმა ბავშვის ამ „ზღაპრულ“ ილუზიებიდან გამოყვანა ვერ შეძლეს. ოჯახის ერთმა ნათესავმა კი შენ ნანდა მუტარაში წერილი გაუგზავნა, რომ გაერკვია, გოგონას მონაყოლი რამდენად შეესაბამებოდა სიმართლეს. წერილი გაუგზავნა გოგონას მიერ დასახელებულ მისამართზე. თავზარდაცემულმა ქვრივმა კენდარნარტმა, რომელიც ჯერ კიდევ გლოვობდა გარდაცვლილ მეუღლე ლუჩის, მიიღო ეს წერილი. მაგრამ, მოუხედავად მისი ქეშპირი ინდუიზმისა, მაინც გაუჭირდა მომხდარის დაგრძელება.

მას მანამდე არ გაეგონა.

კენდარნარტმა, გოგონას მოსახულებლად თავისი ბიძაშვილი გაუგზავნა, ბატონი ლალა, რომელიც დღეში ცხოვრობდა. როდესაც ბატონი ლალა დევისთან სახლში მივიდა, კარი შანტამ გაუღო და სტუმრის გასაოცრად, მუხრავლედ მოეჩვენა, ხოლო როდესაც შანტის დედა შემოვიდა ოთახში (შანტი უკვე 5 წლის იყო), ბავშვმა შეჰყვირა: „დედა, აი, ჩემი მეუღლის ბიძაშვილი, იგი ჩვენთან ახლოს ცხოვრობდა მუტარაში, სანამ დღეში გადვიდოდა მე ძალიან გაიზარდა მისი დანახვა — ჩემი მეუღლისა და შვილების ამბავს გავგებ“.

ბატონმა ლალამ შანტის ოჯახს შეატყობის სისწორე დაუდასტურა, რომელთა შე-

სახლებაც გოგონა ხშირად ჰყვებოდა ხოლმე. გადაწყდა, რომ კენდარნარტი და მისი შვილი სტუმრად სწევოდნენ შანტის.

როდესაც კენდარნარტი დღეში ვაჟიშვილთან ერთად ჩამოვიდა, შანტი იქცოდა, როგორც მოსიყვარულე ცოლი, მეუღლეს ნამცხვრითა და ყველთი უმასპინძლედ. ბოლო, როდესაც კენდარნარტი ატორდა, შანტი მას იმ აღერისი სიტყვებით აწყენებდა, რომელიც მხოლოდ ლუჩისა და კენდარნარტისთვის იყო ცნობილი.

შუველივე ამან პრესისა და მეცნიერთა ყურადღება მიიპყრო. ამ ფენომენის ბოლომდე ასახსნელად, გადაწყვიტეს, შანტი მუტარაში, თავის ძველ სახლში წაეყვანათ.

როდესაც მატარებელი მუტარას მთაწალოვდა, შანტამ იცნო ბაქანზე დამხვედრი ხალხი და მიესალმა მათ. და რაც ყველაზე საინტერესო იყო, შანტი აღაპარკდა მუტარუს დილაქტზე, რომელიც

მას მანამდე არ გაეგონა. შანტი მეცნიერებს „თავის“ სახლისკენ გაუძღვა და ისეთი ამბების მოყვალს შეუდგა, რომელიც მხოლოდ ლუჩის შვილებიდან სცოდნოდა კერძოდ: სიკვდილის წინ, თუ როგორ შეეკითხა ქმარი ბექების ადგილსამყოფელს, რომელიც ლუჩის ძველ სახლში, ქოთანში ჰქონდა შენახული. ბექები მითითებულ ადგილას იმოვნეს.

ამ შემთხვევამ ასახვა ჰპოვა საერთაშორისო პრესაში და მრავალრიცხოვანი სამეცნიერო დისკუსიების საგანი გახდა. და ბოლო შენიშვნა: შანტი და კენდარნარტისხვადსახს მიზეზების გამო, მეტ-ჭირ აღარ შეხვედრიან ერთმანეთს. იგი ახლა დღეში ცხოვრობს, ოჯახთან ერთად, რამდენადაც ცნობილია, ყველა, ვინც ლუჩის იცნობდა, შანტის მის განმეორებად თვლიან.

თარგმნა ქეთევან უოზნაძე

სხვადასხვა

სათვალისწინებელია თვალს მზის სხივებისაგან იცავს, თავდაპირველად ზამთრით, ღირთოვლიან ადგილებში ხმარობდნენ. მაშინ, დაახლოებით — 1000 წლის წინ, ამ ძალზე საჭირო ნივთს შუშისაგან როდი ამზადებდნენ, მის მაგივრად ქარვის თხელ ფირფიტას ან თევზის გაჭიჭილ ბუშტს იყენებდნენ. ასეთი სათვალეთი დღესაც სარგებლობენ ესკიმოსები.

ძველ ეგვიპტესა და საბერძნეთში მწუხარების გამოხატვის სიმბოლოდ ოხრაშუმი ითვლებოდა. ჰირსოფილი, გლოვის ნიშნად, ოხრაშუმის გვირგვინს იდგამდა თავზე, ტანსაცმელზე კი მის ღეროს იმაგრებდა.

ოხრაშუმის, როგორც ბოსტნეულის გამოყენება, მხოლოდ შუა საუკუნეებიდან დაიწყო; ზოგიერთ ქვეყანაში კი მხოლოდ მეთექვსმეტე საუკუნიდან.

ყველაზე ადრე სათვალეს დაზადება ფლორენციისა და სამხრეთ გერმანიის ზოგიერთ ქალაქში დაიწყო. სათვალის შუშის პირველად ჩვეულებრივი მინისაგან — ფლინტ-ლასისაგან (რომელსაც ტყეის დიდი ნაწილი ურევია) და კრისტალისაგან (რომელიც არ შეიცავს ტყეის) ამზადებდნენ, აგრეთვე, იყენებდნენ მთის ბოლოს, სათვალეზე აღნიშნული იყო კიფი, რომელიც მიგვითითებდა, თუ რა ასაკის ადამიანს უნდა ეტარებინა იგი. მხოლოდ XVII საუკუნის ზოგიერთმა თვალის სპეციალისტმა: მოახერხა შუშის „ფოკუსების“ გაზომვით დაზადება და გამოყენება. სწორედ აქედან იწყება თანამედროვე სათვალის ისტორია.

ინგლისში, კუნძულ უაიტზე მდებარე ქალაქ ნიუ-პორტის ფერმაში, მეტად საინტერესო ცდა დააყენეს. აქაურმა ვეტერინარმა ხელოვნური კბილები გაუკეთა ცხვარს. ათი წლის პერტრუდამ, — ასე ჰქვია „პაციენტს“, მშვენივრად გადაიტანა ოპერაცია და ახალი კბილებით მადიანად შეეძგვა საკვებს.

ცნობილია, რომ ბინგვინებს ძალიან უყვართ სეირნობა. შეიყრის თავს რამდენიმე და წავა სასეირნოდ. თუ გზად მეორე ჯგუფს გადაეყვება, ერთ-ერთის მეთაურთაგანი მდებარე დაუკრავს თავს მეორეს — მიესალმება. სალამს სალამთვე პასუხობენ და ისე შორდებიან მეორეს. თუ მოხდა ისე, რომ სალამზე არ უპასუხეს, მეორედ და მესამედ დაუკრავს თავს და თუ ამდენი თავის მოღრეკაც უპასუხოდ დარჩა, მაშინ კი მოთმინების ფაღალა ივსება და ჩაღდება ჩხუბი.

ერთხელ ბინგვინებმა კარგად დაბეგვეს მეკლეარ-ვეკლტონი ერთ-ერთი მეზოვეური, რომელმაც მათ მეთაურს თავი არ დაუკრა. მას შემდეგ პოლარული ექსპედიციის წევრები „ზრდილობიანად“ იქცოდნენ და ესალმებოდნენ ბინგვინების წინამძღოლს, რომელიც მათ თავის დაკვრითვე პასუხობდა და ამალითურთ დინჯად განაგრძობდა გზას.

საქმიანი წრეების, ტურიტული ორგანიზაციებისა და კერძო პირების საყურადღებოდ!

ყოველ კვირა ღდეს სრულდება რეისი **“BOEING 737-300”**

ტიპის თვითმფრინავით თბილისი-კიოლინი-ბონი-თბილისის მიმართულებით.

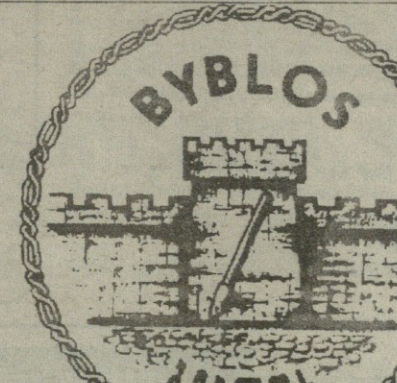
ფრენას აწარმოებს **ავიაკომპანია „ტრანს-აერ-გლოუბი“** და გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის **ავიაკომპანია „გერმანია“**

გაფრენა თბილისის აეროპორტიდან 24სთ 30წთ ბილეთის ღირებულება თბილისიდან თბილისამდე: საქართველოს მოქალაქეებისათვის 480 დოლარი, ტურისტული ფირმებისათვის, რომლებიც თანამშრომლობენ „ტრანს-აერ-გლოუბთან“ და აწვებენ მოგზაურობებს 370 დოლარი.

დაწვრილებითი ცნობებისათვის მოგვმართეთ შემდეგ ტელეფონებზე: 22-61-25; 23-54-81

ბილეთები იყიდება მისამართზე: **ქაპიტანის ბაზარი, 80**

ფირმა „**ბიბლოსი**“ შეიძენს ცხვრის და ძროხის ტყავს.

მისამართი: გარდაბნის რ—ნი, სოფელი ბოტანიკა.

ცნობებისათვის დარეკეთ ტელ.: 34-18-96

ავღაღობთა კვალფიკაციის ამაღლებისა და გაღაღაღების რმსაშუალებური ინსტიტუტი

ავღაღობური სპეციალობების დასაუფლებლად აცხადებს მიღებას გაღაღაღების სპეციალურ ტრენინგ (სკოლამდელი აღზრდა, დაწყებითი განათლება, რელიგია და კულტურა, ბიოლოგია, ქიმია, ეკოლოგია, უცხოური ენები, მათემატიკა, ფიზიკა, ისტორია, ქართული ენა და ლიტერატურა, რუსული ენა და ლიტერატურა).

სწავლება მიმდინარეობს როგორც დასწრებით, ისე დასწრებულ-დაუსწრებელი, როგორც ჯგუფური, ისე ინდივიდუალური ფორმით.

სწავლების ხანგრძლივობა დასწრებულზე 1 წელია, დასწრებულ-დაუსწრებულზე — 2 წელი.

სპეციალურ ტრენინგ მიიღებიან მხოლოდ უმაღლესი განათლების პირები.

სწავლება ფასიანია, განცხადებები მიიღება ყოველდღე (შაბათ-კვირის გარდა) 1994 წლის 31 დეკემბრამდე.

მისამართი: დავით აღმაშენებლის გამზ. № 178, ტელ.: 34-31-79, 34-16-25.

4X4-4

მოზაიკა

წინასწარმეტყველება

ცნობილი ნათელმხილველმა ტელე პარტიმ ძე შორსმჭვრეტელაშვილმა, ჯერ კიდევ შარშან აგვისტოს დასაწყისში, იწინასწარმეტყველა 1994 წლის აგვისტოც ოცდოთერთმეტდღიანი იქნება.

ამჟამად ბატონი ტელეგეპირდება, რომ 6994 წელს (ხუთი საუკუნით ადრე!) საქართველოში საბოლოოდ გაიმარჯვებს საბაზრო ეკონომიკა და მოლიანად დარიგდება 1994 წლის მარტის და მაისის თვეების პურის უჭედილი.

წინასწარმეტყველება

იბისთვის, რომ თავიდან ავიცილოთ კარზე მომდგარი ზამთრის უსიამოვნებები, საჭიროა ზამთარს ჩამოვაკლოთ ორი თვე დეკემბერი გადავტოვოთ შემოდგომა, იანვარი — გაზაფხული. ოცდარეადღიან თებერვლის სუხს როგორმე ავიტანო.

დედას ვეღარ შეგვაგინებენ

საზოგადოების ერთ მნიშვნელოვან ნაწილში უკვე დაინერგა შესანიშნავი და ამოღისამენი გამოთქმა — „ჩემი დედა...“ ზოგჯერ უფრო სხარტი და შთამბეჭდავი — „ჩემს დედას...“

სინამდვილეში მოხდარი ამბები

ერთი კაცი ყოველ დღით ზუსტად ექვს საათზე ხაშის საჭმელად დადიოდა და სულ ერთსა და იმავე მეზობელს ხელობდა. ცნობისმოყვარე მეზობელს არ ეზარებოდა და ყოველ ცისმარე დღეს ეკითხებოდა: — სად მიბრძანდებით ამ უთენია, ბატონო?

— ხაშზე, — იყო პასუხი.

ბოლოს, თავგაბრუნებულმა კაცმა მეზობლის ტრადიციულ კითხვას პასუხი მოუძებნა: — რაღაც გაშიფვლა, ბატონო და პიონის მოსასმელად მიუღივარ.

+++

თბილისელი ჭიჭის მოყვარული ექიმი რაიონში მიიწვიეს ავადმყოფის გასასიხად. ავადმყოფის გახი-ნჯეა რომ დასრულა იგი აივანზე გაიდა. ამ დროს ჭიჭე მასპინძელი ეკრძა ქათამს დახედვდა, ვითომ ვერ ეჩვენა და ძალაძა წუნდა.

— კი მაგრამ, რას დასდევთ, ბატონო, მაგ გიჟ ქათამს, როცა აქვე დისჯი ინდაური დასიერნახს. — გადასძება ექიმმა.

+++

ერთ კაცს ფუქსავატი და უწიგური შეილი ჰყავდა. ერთხელ ინტრიაზი ნაცნობი შეეკითხა: — შენი ბიჭი ჭერა რომა, ნეტა ვის ჰგავს? მენც შავი თმა გაქვს და შენს ცოლსაც.

+++

ერთი კაცი რამდენჯერაც დათურებოდა საყვარელს მდიოდა, გაიხდიდა პერანგს, მაისურის ამარა წვებოდა, დილაზე მაგრად ზერინავდა, დღით კი ხაშში მიდიოდა. ერთხელად აღმოთი-ბულმა საყვარელმა მის მაისურზე ცოლისთვის გა-ნკუთვნილი წერილი მიაწერა: „ქალბატონო, მომაც-ილეოთ თქვენი ლოთი ქმარი, მე შეტის ატანა აღარ შემიძლია და ა.შ.“

შინ დაბრუნებული კაცი აბაზანში შევიდა, პე-რანგი გაიხალა და მშვილად შეუღვა წვერის პარსვას. ამ დროს უკნიდან ცოლი მაღლა წერელი წაიკითხა და წიკო მართო.

— რა გრევეულებს შე ქალი, დაუწერე პასუხი და წაუღებ.

თუ ყველა, უკლებლივ, ამ გამოთქმას ყოველდღე „გა-მარჯობასავით“ სშირად და ამავად წარმოთქვამთ, ხევა, გარეშე უცხო, სვეს, ქართველებს დედას ევლარ შეგვაგინებს, რადგან ჩვენი ახლობე-ლი, მშობელი დედა უმართო-დაც შეგინებული გვეყოლება. ღაზსუხტაბა

სრულიად საქართველოს ეროვნული უფადგელობის პარტიის წესდებაში შეტანილია მცირედი შესწორება. პარტიის წევრად გასახდომად საუალ-დებულო კანდიდატს პქონდეს ცალი ფეხი მაინც. აბა, რაღაც ხომ უნდა გააჩნდეს, ყველა-ფერი რომ ზედ დაიკიდოს?

სასარგებლო რჩევა

თუ თქვენი ხელფასით უკმაყოფილო ხართ, ცოლს მიეცით ხოლმე.

დაპირისპირის შედეგი

ფული მიდის და მოდის, მასზე ფიქრი კი მუდამ თან გახლავს.

ფსიქიატრის შენიშვნები

ყინული დაიძრა განსხვავება დაიკარგა ორტომიანი რო-მანის ხელნაწერი. ავტორი მპოვნელს დიდ ბოდიშს უზღვის.

პრემი რჩევა

დილით სუფრიდან სრუ-ლი გამყოფილების გრძნობით

უნდა ადგე. ნასადილევის საკუთარი ღირსების შეგრძნე-ბით, ნავსშმევს კი — თუშო-რის გრძნობით. სუფრას, სა-ერთოდ თუ ვერ შლით, მაღ-ლიერების გრძნობას მაინც ნუ დაკარგავთ.

ნააზრები

ლეონარდო და ვინჩი ფე-რწერაში პელეა.

ამბავი ნამდვილი

აღაშიანისა

მიძე სულიერ ტანჯვას განიცდიდა ერთი სახალხო დეპუტატობის კანდიდატი, რა-დგან თავის ოლქში ერთადე-რთი პრეტენდენტი იყო. თავის სახარგებლოდ ხმის მიცემას ელემენტარული სინდისიერე-ბის გამო ვერ ბედავდა, არადა წინააღმდეგეც ვერ იქნებოდა სამსახურობრივ-პარტიული მოსაზრებების გამო.

... ო, როგორი შევით ამოისუნთქა, როდესაც თავისი ხარჩენო ბოულეტენი უნებ-ლიოდ გაუქმებულად ცნო.

დამოკარბიის

დანაკლისები

ფსიქიატრულ საავადმ-ყოფოში ერთი ამომრჩეველი მიიყვანეს. მისმა გონებამ ევლარ აიტანა მტანჯველი ფიქრი: ვინ აერნია? რადგან ასარჩევი მხოლოდ ერთი იყო.

რია-რია ანუ 94-ის საუბამოდგომო გამოცდა

ამ ტკუაზე ეს „პუბლიკა“ ვერ გახდება რესპუბლიკა

ელექტორატის ვინების ფონზე საშემოდგომო კალენდარია, გასულულების ახალმა ტალღამ პარლამენტს დაკრა და გადარია, ძლივს ფეხზე მდგარი სახლის წაქცევის ხელსაყრელი და კაი დარია, (ვერ გააკვირვებ, როგორებიც ვართ, ეს საკრებულოც იმდგვარია). ეკონომიკა არ გაქვს საბაზრო, თორემ აქ ნახეთ, რა ბაზარია, ერთი ღრიალებს „გადადგეს დღესვე, რადგან ქვეყანა მაგან არაა“; „არგადადგომას“ კივის მეორე „არგადადგომის“ მეგობარია, ტრიბუნაზე მსუქანი ვირთხა, ბრძეკაციის ტონით მოუბარია; ყველა ზვრელეში გამოვილია, ბევერი უნრავს და მოუბარია, იცდის ზედროვე, იცის ზედროვემ ჯერ მისი ჟამი არ დამდგარია. ვისც დაეცემა, მას გოცულა ვირთხავს ენოხა აუშცდარია. ზოგ „პოლემიკოსს“ ეტყობა, დამით საბანი კარვად არ აუარია, ზოგ მარაზმული აზრების გარდა აღარაფერი არ აბარია, ზოგს წნევა არტყამს, ზოგს სატრფი არ ჰგავს, ზოგიც ტკუიდან გადამდგარია (ტკუიანების და გოცების „კოლტა“

ამკარად არათანხარია). გარეთ რა ხდება? ეს რა ზარია? ეს რა მახინჯი „ნაბიჭვარია“, ზვიადისტების, კომუნისტების და „მონარქისტის“ რა ნაჯვარია, ეტყობა, მაინც „მთავარი ძალა“ გაბრეყებული ხალხის ჯარია. რა წივილია, რა კივილია, ლამის შეშლილი რა ლამქარია? ყველა უბანი აქეთ დამრულა, ეს არა მარტო ავლაბარია, იმის ამარა დატოვებული, რაც ზედ აცეა და აფარია; ბნელ ოფისებში სისინებს სიო, ბანკირ-ბიჭვები განაპარია, „ვაიმე დედი რის დივიდენდი! აღარსად სადმე ანაბარია; ვინ გადავიხდის, ჯერ შარშანდელი გლეხის ვალიც არ დანაფარია“, გაკვირვის მასა გამწარებული: „ეს თხლე კუპონი არამყარია, დასაწვრეველი დანერგულია, ხალხი ქვეყნიდან განაფარია და რაც გადარია და თუ გადარია, ჯერ კიდევ რაც არ დანაფარია, იმისი კარი და გასაღები რატომ არავის არ აბარია?“

რუსლან მიტაბერიძე

კროსვორდი

თარაზულად: 1. აშშ გიცე-პრეზიდენტი; 5. ჭეშმარიტად, ნა-მდევლად; 8. რუსეთის სახელმწი-ფო მოღვაწე; 9. სწრაფი ტემპის აღმნიშვნელი ტერმინი მუსიკაში; 12. ჯირკვლების მიერ გამოთუშა-ვებულ ნივთიერებათა ზოგადი სა-ხელწოდება; 13. გრძელ დისტან-ციებზე მოცურავე, მორბენალი და ა.შ.; 14. ერთ-ერთი მდგომარეობა კრივში; 16. ავსტრიის სახელმწი-ფო მოღვაწე; 22. გამოტოვებული სიტყვა იოსებ გრიშაშვილისეულ სტრიქონში: „დღეს კი ჩემი აღე-რის დრომ თან გადაიყოლა: და-მისწვე, „იყო არა იყო რა“; 24. მუსლიმანი, მონა-მორილი თავისი მოძღვრისა და ფანატიკუ-რად მოთუღე ყველა არამუსლიმა-ნისა; 26. რაიმე პარტიის პარტო შემსრულებელი მოცეკვავე, მუსი-კოსი, მომღერალი; 27. გერმანიის

იმპერატორთა ტიტული; 30. მან-ქანის ან მექანიზმის დაზიანება; 31. გამოტოვებული სიტყვა აკაკი-სეულ სტრიქონში: „დადუმებული მთაწმინდა, დუდუნსა მტკერი-სასა“; 32. პრემიერმინისტრი გერ-მანიაში 1871-1945 წლებში; 33. გამოტოვებული სიტყვა საათნო-ვასეულ სტრიქონში: „რა ზარბაბი, რა ატლასი, რა ზარი ვარ, განა?“

ვშაშულად: 1. წარმატების უზრუნველყოფი პირობა; 2. ქარ-თველი პოეტი; 3. პირველობა მეცნიერულ აღმოჩენაში, გამოკე-ლევაში... 4. რისამე სრული შე-სატყვისა, სრული შესაბამისი; 6. თავისთავად ქონში მოხრავული ხო-რცი ხახვით; 7. სოფელი აჭარაში; 10. სოფელი ქართლში; 11. ქარ-თველი ქორუგვი; 15. ბოლო, დასასრული, დღუპე; 17. პარლა-

მენტო ფინეთში; 18. ხალხური საგმირო სიმღერები, თქმულებები, პოემები ერთობლივ ან ცალ-ცალ-კე; 19. რუხი მწერალი; 20. საზოგადოება ან დაწესებულება, რომელიც კონცერტებს აწვობს და ეწევა მუსიკალური ხელოვნების პროპაგანდას; 21. სახელმწიფო, ხმელთაშუა ზღვის სანაპიროზე; 23. ზღერბიჯანის სახელიწიფო და პოლიტიკური მოღვაწე; 25. კაცკა-სიის მთავარმართებელი, კაცკასიის მთიელთა ეროვნულ-განმათავისუ-ფლებელი მოძრაობის ჩამხშობი; 28. პოპულარული ფრანგული საწეუ-ლი; 29. გამოტოვებული სიტყვა ანა კალანდაძისეულ სტრიქონში: „ქარი ნანასა, ზღაპარს გაი-ბობს ჭადარი“.

შეადგინა

ბიორბი ბასიტაშვილი

გამომქვეყნებული კროსვორდის პასუხები:

თარაზულად: 1. გორი; 5. რეალურად; 8. შახრად; 9. ვიჟანე; 12. სეკრეტი; 13. სტაიერი; 14. ნოკაუტი; 16. კრაიკი; 22. „მატარავ“; 24. მიურიდი; 26. სოლისტი; 27. კაიზერი; 30. ავარია; 31. „ისმენს“; 32. კანცლერი; 33. „იცი“;

ვშაშულად: 1. გარანტია; 2. ივარდავა; 3. პრიო-რიტეტი; 4. აღეკვატური; 6. ყაურმა; 7. უნხითი; 10. ქსანი; 11. ფიფია; 15. კაპუტი; 17. სემი; 18. ეპოსი; 19. პასტერნაკი; 20. ფილარმონია; 21. ლიბია; 23. ალიევი; 25. როზენი; 28. მაიონეზი; 29. „გიმლერის“.